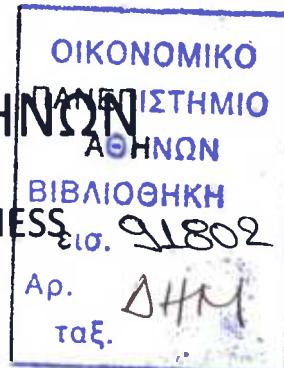

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ATHENS UNIVERSITY OF ECONOMICS AND BUSINESS

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

M.Sc. European Economic Policy

Μοντέλα χρηματοδότησης της
εργασιακής εκπαίδευσης στη
κοινωνία μέλη της Ε.Ε.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

ΠΙΒΛΕΠΩΝ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΤΣΑΚΛΟΓΛΟΥ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ

A.M. 40900200

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευρετήριο πινάκων
Περίληψη
Εισαγωγή σελ. 6

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Θεωρητικά επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα

1.1 Ημιδημόσια αγαθά και εξωτερικότητες σελ. 7
1.2 Τρόποι χρηματοδότησης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης..... σελ. 7
1.3 Τα ιδιωτικά πανεπιστήμιασελ. 9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η σημερινή πραγματικότητα

2.1 Φοίτηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευσησελ. 11
2.2 Οι δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση από δημόσιες και ιδιωτικές πηγές	
I) Από δημόσιες και ιδιωτικές πηγές σελ. 12
II) Συνολικές δημόσιες δαπάνες σελ. 14
III) Σχετικά ποσοστά δαπανών (δημόσιες, ιδιωτικές, άλλων πηγών)..... σελ. 15
2.3 Η κατανομή των δαπανών..... σελ. 16
I) Ανά τύπο χρηματοδότησης..... σελ. 16
II) Ανά κατηγορία δαπανών σελ. 17
III) Ανά φοιτητή σε Ε ΜΑΔ..... σελ. 19
2.4 Η ιδιωτική συνεισφορά..... σελ. 20
2.5 Οι διαφορές με τα κατώτερα επίπεδα εκπαίδευσης (στις δαπάνες)..... σελ. 23
2.6 Κοινωνικές – Ιδιωτικές αποδόσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση..... σελ. 24
I) Πόσο κερδίζουν οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης..... σελ. 24
II) Οικογενειακό, εκπαιδευτικό και επαγγελματικό, υπόβαθρο..... σελ. 29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Συμπεράσματα σελ. 33

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Προτάσεις σελ. 36

Πηγές σελ. 40

Παραρτήματα σελ. 42

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1- Πληθυσμός % με τριτοβάθμια εκπαίδευση (ΣΕΛΙΔΑ 11)

Πίνακας 2- Φοιτητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως προς τον τύπο του ιδρύματος (ΣΕΛΙΔΑ 12)

Πίνακας 3- Οι δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ (2007). Από δημόσιες και ιδιωτικές πηγές. (ΣΕΛΙΔΑ 13)

Πίνακας 4- Trends in unemployment rates by education attainment (ΣΕΛΙΔΑ 27)

Πίνακας 5- Occupation and educational status of students' fathers (2004) (ΣΕΛΙΔΑ 29)

Πίνακας 6- Father's occupational status (ΣΕΛΙΔΑ 30)

Πίνακας 7- Distribution of persons aged 18-24 according to their own educational level and the educational level of their father (ΣΕΛΙΔΑ 31)

Πίνακας 8- Proportion of adults reporting good health, by level of education (ΣΕΛΙΔΑ 31)

Πίνακας 9- Κωδικοί χωρών που χρησιμοποιούνται στα διαγράμματα (ΣΕΛΙΔΑ 42)

Πίνακας 10- Τυπολογία για τη διαβάθμιση των σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ΣΕΛΙΔΑ 42)

Πίνακας 11- Συγκεντρωτικός πίνακας συστημάτων πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΛΙΔΑ 43)

Πίνακας 12- Proportion of adults expressing interpersonal trust, by level of education (ΣΕΛΙΔΑ 48)

Πίνακας 13- Proportion of adults expressing interest in politics, by level of education (ΣΕΛΙΔΑ 49)

Διάγραμμα 1- Συνολική δημόσια δαπάνη για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ISCED 5-6), ως ποσοστό των συνολικών δημόσιων δαπανών, 2004 (ΣΕΛΙΔΑ 14)

Διάγραμμα 2- Σχετικά ποσοστά των δημόσιων δαπανών, των δαπανών των νοικοκυριών και «άλλων ιδιωτικών φορέων» και διεθνών πηγών για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, 2006 (ΣΕΛΙΔΑ 15)

Διάγραμμα 3- Κατανομή της συνολικής δημόσιας δαπάνης για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ISCED 5-6) ανά τύπο χρηματοδότησης, 2005 (ΣΕΛΙΔΑ 16)

Διάγραμμα 4- Κατανομή των συνολικών δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ISCED 5- 6) ανά κατηγορία δαπάνης, 2007 (ΣΕΛΙΔΑ 17)

Διάγραμμα 5- Ετήσια δαπάνη ανά φοιτητή στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ευρώ ΜΑΔ, κατανεμημένη ανά λειτουργία (βασικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες, Ε&Α και συμπληρωματικές υπηρεσίες), ISCED 5-6, 2004 (ΣΕΛΙΔΑ 19)

Διάγραμμα 6- Οι δαπάνες για εκπαιδευτικά ιδρύματα ανά μαθητή, σε διάφορα επίπεδα της εκπαίδευσης για όλες τις υπηρεσίες σε σχέση με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση (2006) (ΣΕΛΙΔΑ 23)

Διάγραμμα 7- Πόσο κερδίζουν οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με κατώτερες βαθμίδες, 2007 (ΣΕΛΙΔΑ 25)

Χάρτης 1- Τύποι ιδιωτικής συνεισφοράς που καταβάλλουν ετησίως οι φοιτητές πλήρους φοίτησης για την απόκτηση πρώτου τίτλου σπουδών (ISCED 5) σε δημόσια ή/και σε επιδοτούμενα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα, 2005/06 (ΣΕΛΙΔΑ 22)

**ΜΟΝΤΕΛΑ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΑ ΚΡΑΤΗ – ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ**

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολείται με το θέμα της χρηματοδότησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στα κράτη-μέλη της Ε.Ε.. Αρχικά παρατίθενται κάποια θεωρητικά επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα όσον αφορά τις εξωτερικότητες που προκύπτουν από την τριτοβάθμια εκπαίδευση, τους τρόπους χρηματοδότησης της και τη συζήτηση που υπάρχει γύρω από τη δημιουργία μη κρατικών ιδρυμάτων. Στη συνέχεια μέσα από κάποια διαγράμματα, πίνακες και εμπειρικές μελέτες γίνεται μια προσπάθεια να αποτυπωθεί η πραγματικότητα για το πι ισχύει σήμερα στην Ε.Ε. Βάσει των αποτελεσμάτων αυτών θα βγουν κάποια συνοπτικά συμπεράσματα. Τέλος θα παρατεθούν κάποιες προτάσεις για μια δικαιότερη και πιο αποτελεσματική χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ε.Ε..

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αναμφίβολα η εκπαίδευση αποτελεί ένα σημαντικό κομμάτι για τη λειτουργία, την ανάπτυξη και τη συνέχεια μιας κοινωνίας. Μέσα από αυτή γίνεται προσπάθεια να αναπτυχθούν ολοκληρωμένες προσωπικότητες που θα στελεχώσουν τα επόμενα χρόνια σημαντικές θέσεις της κοινωνίας.

Επίσης, ένα σημαντικό κείμενο του κράτους είναι ο προϋπολογισμός. Μέσα από αυτόν μπορεί κανείς να καταλάβει ποιες είναι οι προτεραιότητες που έχει θέσει μια κυβέρνηση, ένα κράτος, μια κοινωνία.

Ακόμα, μια διαμάχη που υπάρχει χρόνια στην οικονομική επιστήμη είναι το κατά πόσον κάποια αγαθά μπορούν να παρέχονται αποκλειστικά από το κράτος ή αν θα ήταν καλύτερα να παρέχονται μέσα σε ένα πλαίσιο ελεύθερης αγοράς, ειδικά όταν η ζήτηση είναι μεγάλη.

Όλα τα παραπάνω είναι πολύ σημαντικά για το θέμα της παρούσας εργασίας, δηλαδή της χρηματοδότησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) σε ένα, μάλιστα, περιβάλλον πολύ ανταγωνιστικό όπου η γνώση και η έρευνα καλούνται να παίξουν κορυφαίο ρόλο στην ανάπτυξή της και στις σχέσεις της με τρίτες χώρες.

Η σημασία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης για την ανάπτυξη μιας κοινωνίας έγκειται στο ότι προετοιμάζει το επιστημονικό και τεχνικό δυναμικό που στελεχώνει όλους τους τομείς της οικονομίας και της κοινωνίας. Το περιεχόμενο και η ποιότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης επηρεάζει τις γνώσεις και τις ικανότητες της ηγεσίας ενός τόπου και προσδιορίζει τα πλαίσια για κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ανάπτυξη. Άρα το επίπεδο ανάπτυξης και οργάνωσης μιας κοινωνίας εξαρτάται από τις ποιοτικές και ποσοτικές διαστάσεις του συστήματος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. [Κιντής (1980)]

Κρίνεται, λοιπόν, αναγκαίο να υπάρξει μια αναβάθμιση και παραπέρα ανάπτυξη του συστήματος. Για να γίνει όμως αυτό απαιτείται ένα σύγχρονο και σταθερό θεσμικό πλαίσιο, μα πάνω από όλα χρειάζονται χρήματα. Είναι πάντα επίκαιρη η ρήση του Δημοσθένη <<δε δη χρημάτων και ἀνευ τούτων ουδέν έστι γενέσθαι των δεόντων>>. [Κιντής (1997)]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ

1.1) Ημιδημόσια αγαθά και εξωτερικότητες

Η εκπαίδευση, τόσο η πρωτοβάθμια και η δευτεροβάθμια, αλλά κυρίως η τριτοβάθμια και η επιστημονική έρευνα αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα αγαθών για τα οποία ο αποκλεισμός μέσω των τιμών είναι αδύνατος, ή εξαιρετικά δύσκολος, για ένα μέρος του οφέλους που παρέχουν, ενώ για ένα άλλο μέρος η είσπραξη τιμής είναι απολύτως δυνατή. Για παράδειγμα η τριτοβάθμια εκπαίδευση ωφελεί το φοιτητή και την οικογένειά του καθώς μέσω των προσόντων που αποκτάει έχει τη δυνατότητα να αποκτήσει μεγαλύτερο εισόδημα στο μέλλον. Για αυτό το όφελος είναι δυνατή η είσπραξη τιμήματος.

Εκτός όμως από αυτό η τριτοβάθμια εκπαίδευση παρέχει όφελος και σε όλα τα μέλη της κοινωνίας μεγαλύτερο από αυτό που ενσωματώνεται στην υψηλή παραγωγικότητα και μισθό του αποφοίτου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Για τα τιμήματα αυτά του οφέλους δεν είναι δυνατή η είσπραξη τιμής και ο αποκλεισμός όσων αρνούνται την πληρωμή.

Για αυτόν το λόγο η τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι αγαθό που παρουσιάζει μερική αδυναμία εφαρμογής της αρχής του αποκλεισμού και πολλοί οικονομολόγοι αποκαλούν αυτά τα αγαθά ημιδημόσια. Βέβαια η έννοια που αποδόθηκε παραπάνω είναι ταυτόσημη με την έννοια της εξωτερικής οικονομίας που δημιουργείται από την τριτοβάθμια εκπαίδευση. [Καράγιωργας, (1979)]

1.2) Τρόποι χρηματοδότησης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Από τα μέσα του 1960 και μετά παρατηρείται στην Ευρώπη αλλά και σε όλον τον κόσμο μια έξαρση της ζήτησης για εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα, αλλά κυρίως στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σε αυτό συνέβαλλαν δυο παράγοντες. Πρώτον ότι η φοίτηση ήταν δωρεάν και δεύτερον ότι η γενική αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος επέτρεψε σε πολλές οικογένειες να εξοικονομήσουν εισοδήματα για να σπουδάσουν τα παιδιά τους στο πανεπιστήμιο.

Οι πόροι, όμως, του κράτους στις περισσότερες χώρες του κόσμου δεν μπορούν να βαστάζουν αυτό το φορτίο. Έτσι υπάρχει μια συζήτηση γύρω από αυτό το θέμα. Οι λύσεις που έχουν προταθεί παρουσιάζονται παρακάτω.

I) Περιορισμός των αριθμού των εισακτέων και φοίτηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση μόνον όσων μπορεί το κράτος να συντηρήσει. Αυτό μπορεί να γίνει με τη θεσμοθέτηση ενός αυστηρού συστήματος εισαγωγικών εξετάσεων μέσω του οποίου θα επιλέγονται οι πιο ικανοί. Τα θετικά αυτής της λύσης είναι ότι διατηρείται ένα καλό επίπεδο στις παρεχόμενες υπηρεσίες και επίσης ότι δεν επιβαρύνεται ο κρατικός προϋπολογισμός με υποχρεώσεις που δεν μπορεί να αντέξει (χωρίς αύξηση της φορολογίας). Η αντίρρηση που εγείρεται είναι μήπως οι εξετάσεις είναι απλώς προς αποκλεισμό όσων δε χωρούν στο πανεπιστήμιο, παρά μόνο για τη διαλογή των πιο ικανών.

II) Μαζική εκπαίδευση και πτώση της ποιότητας. Σε αυτή την περίπτωση εισέρχονται όσοι επιθυμούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αλλά αναγκαστικά, αφού το κράτος δεν μπορεί να ανταπεξέλθει στο αυξημένο κόστος, υπάρχει πτώση της ποιότητας. Αυτό μπορεί να σημαίνει ότι θα υπάρχουν σχολές με λιγότερα από τέσσερα έτη σπουδών, δηλαδή διετούς ή τριετούς φοίτησης.

III) Ανάκτηση των κόστους. Σε αυτή τη μέθοδο επιβάλλονται δίδακτρα σε αυτούς που φοιτούν ακόμα και στα δημόσια πανεπιστήμια έτσι ώστε να καλύψουν το κόστος των σπουδών τους. Βέβαια τα δίδακτρα δεν είναι ανάγκη να καλύπτουν εξ ολοκλήρου το κόστος των σπουδών. Επίσης εξαρτώνται από το οικογενειακό εισόδημα του φοιτητή και για τους φτωχότερους μπορεί να είναι και μηδέν.

Η πολιτική αυτή βασίζεται στο ότι κανένα κράτος του κόσμου, άρα και τα κράτη – μέλη της Ε.Ε., δεν μπορεί με τα υπάρχοντα έσοδα να χρηματοδοτήσει την ποιότητα και ποσότητα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που ζητούν οι υποψήφιοι. Άρα για να μην υπάρχει πτώση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών κάποιοι πρέπει να πληρώσουν για αυτές.

Δεύτερο επιχείρημα είναι ότι όσοι αποφοιτούν από την τριτοβάθμια εκπαίδευση έχουν δια βίου μεγαλύτερα εισοδήματα. Συνεπώς οι φοιτητές πρέπει να επωμίζονται ένα μέρος του κόστους των σπουδών τους εφόσον είναι αυτοί που θα επωφεληθούν περισσότερο κατά τη διάρκεια της ζωής τους, σε σχέση με το μέσο φορολογούμενο που δεν έχει πανεπιστημιακή εκπαίδευση. Άρα επιτυγχάνεται κατά κάποιο τρόπο η ισότητα.

Επιπρόσθετα, με τα δίδακτρα δίνεται το κίνητρο στους φοιτητές να είναι πιο αποδοτικοί και να ολοκληρώνουν γρηγορότερα τις σπουδές τους (σε τέσσερα αντί

για έξι ή οκτώ χρόνια) και αυτό συμβάλλει στη γενική άνοδο της ποιότητας του συστήματος.

Αντιθέτως, η επιβολή διδάκτρων στα πανεπιστήμια έχει δυο μειονεκτήματα. Πρώτον μπορεί να αποκλειστούν φοιτητές εξαιρετικά ικανοί αλλά που δεν έχουν την οικονομική άνεση να πληρώσουν τα δίδακτρα και δεύτερον είναι δύσκολο για μια κυβέρνηση να εισάγει έναν τέτοιο θεσμό γιατί θα έχει μεγάλο πολιτικό κόστος.

IV) Φοιτητικά δάνεια. Ο θεσμός των φοιτητικών δανείων μπορεί να βοηθήσει τους φοιτητές που δεν έχουν το απαραίτητο οικογενειακό εισόδημα να καλύψουν τα δίδακτρα και το διαφυγόν εισόδημα. Η αποπληρωμή του δανείου μπορεί να γίνει μετά την αποφοίτηση και ενδεχομένως αφού ο απόφοιτος βρει δουλειά.

Με τα φοιτητικά δάνεια κάθε φοιτητής μπορεί να σπουδάσει όπου επιθυμεί . Επίσης, όταν κάποιος πάρει δάνειο και πρέπει να το ξεπληρώσει θα προσπαθήσει να είναι πιο σοβαρός στις σπουδές του και να τις ολοκληρώσει όσο πιο γρήγορα μπορεί. Το γεγονός ότι θα πληρώσει ο ίδιος ο φοιτητής το δάνειο που θα λάβει βοηθάει στην ισότητα του συστήματος γιατί τελικά πληρώνει αυτός που ωφελείται και όχι κάποιος τρίτος. [Ψαχαρόπουλος, (1999)]

1.3. Τα ιδιωτικά πανεπιστήμια.

Μια μεγάλη συζήτηση όσον αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση γίνεται για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Κάποιες χώρες, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, απαγορεύουν την ύπαρξη και λειτουργία των ιδιωτικών πανεπιστημάτων. Στην Ελλάδα αναφέρεται ρητά στο άρθρο 16 παράγραφο 5 ότι << Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους...>> . [Το Σύνταγμα της Ελλάδας, άρθρο 16, παράγραφος 5, σελ 4]

Είναι αλήθεια ότι ένα ιδιωτικό πανεπιστήμιο μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα θα ήταν ικανό να προσελκύσει όσους φοιτητές έχουν την οικονομική άνεση να πληρώσουν όσα δίδακτρα χρειάζονται. Έτσι μειώνεται η ανάγκη για εξεύρεση κρατικών πόρων και οι υπάρχοντες μπορούν να κατευθυνθούν προς τα κρατικά πανεπιστήμια για τη βελτίωση της κρατικής εκπαίδευσης. Επίσης με την ίδρυση ιδιωτικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι δυνατό να αναπτυχθεί ανταγωνισμός τόσο μεταξύ τους όσο και μεταξύ δημόσιων και ιδιωτικών με αποτέλεσμα τη βελτίωση της ποιότητας της παρεχόμενης εκπαίδευσης.

Στον αντίποδα, αναφέρεται ότι η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημάτων θα οδηγήσει σε αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων καθώς παιδιά πλούσιων οικογενειών θα μπορούν να φοιτούν σε καλύτερα πανεπιστήμια και συνεπώς να έχουν καλύτερες προοπτικές, σε σχέση με παιδιά πιο φτωχών οικογενειών που θα φοιτούν στα δημόσια πανεπιστήμια. Ένα ακόμα μειονέκτημα που αναφέρεται στη συζήτηση για την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημάτων είναι ότι υπάρχει πιθανότητα οι παρεχόμενες υπηρεσίες τους να είναι πολύ χαμηλές. [Ψαχαρόπουλος (1999)]

Ωστόσο, όσον αφορά το επιχείρημα που υποστηρίζει ότι η ίδρυση ιδιωτικών AEI θα εξασθενίσει τη θετική αναδιανεμητική λειτουργία της δημόσιας Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, φαίνεται ότι η δωρεάν τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει αντιστρόφως προοδευτικά αναδιανεμητικά αποτελέσματα τόσο από στατική, όσο και από δυναμική άποψη. Δηλαδή, οι φτωχοί κερδίζουν πολύ λιγότερα από τους πλούσιους τόσο βραχυχρόνια (στα πανεπιστήμια, και ιδιαίτερα στις «ακριβές σχολές» έχουμε υπεραντιπροσώπευση φοιτητών από μεσαία και υψηλά στρώματα και σοβαρή υποαντιπροσώπευση από χαμηλά στρώματα), όσο και μακροχρόνια (κατά μέσο όρο οι απόφοιτοι Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης έχουν πολύ υψηλότερα εισοδήματα από τον υπόλοιπο πληθυσμό). Το γιατί θα μεταβληθεί προς το χειρότερο αυτή η κατάσταση με την ίδρυση ιδιωτικών AEI δεν είναι ξεκάθαρο – εκτός αν αυτή συνδυαστεί με σοβαρή μείωση της χρηματοδότησης των κρατικών AEI. Όμως, ειδικά στην περίπτωση που ιδρυθούν ιδιωτικά AEI και σ' αυτά φοιτούν κυρίως γόνοι πλούσιων οικογενειών και κάτω από την προϋπόθεση ότι δεν θα υπάρξει περιορισμός των πόρων που διατίθενται στα κρατικά AEI, τα παραπάνω αρνητικά αναδιανεμητικά αποτελέσματα όχι μόνο δεν θα οξυνθούν, αλλά μπορεί και να μετριαστούν. [Τσακλόγλου, 2006]

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2**Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ**

Σημαντικό είναι να δούμε, πέρα από τη θεωρητική συζήτηση που γίνεται στην Ευρώπη αλλά και στον κόσμο όσον αφορά τους πιο αποδοτικούς και δικαιότερους τρόπους χρηματοδότησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τι αποδεικνύεται ότι γίνεται στις χώρες της Ε.Ε. μέσα από διάφορα διαγράμματα, πίνακες και κάποιες εμπειρικές μελέτες.

2.1) Φοίτηση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Περισσότεροι άνθρωποι από ποτέ πριν έχουν ολοκληρώσει την ανώτερη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση. Όπως προκύπτει και από τον πίνακα παρακάτω σχεδόν σε όλες τις χώρες άτομα ηλικίας 25-34 ετών (που έχουν αποφοιτήσει από την τριτοβάθμια εκπαίδευση τα τελευταία χρόνια) κατέχουν τα υψηλότερα ποσοστά. Αυτό υποδεικνύει την αύξηση της ζήτησης για τριτοβάθμια εκπαίδευση.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ (%) ΜΕ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ 2008					
	25-64	25-34	35-44	45-54	55-64
Austria	18	19	19	18	15
Belgium	32	42	35	29	22
Czech Republic	14	18	14	15	11
Denmark	34	43	37	32	26
Finland	37	38	44	37	29
France	27	41	31	20	17
Germany	25	24	27	26	24
Greece	23	28	27	22	15
Hungary	19	24	19	17	16
Ireland	34	45	37	27	19
Italy	14	20	15	12	10
Luxembourg	28	39	28	22	19
Netherlands	32	40	33	31	26

Poland	20	32	19	13	12
Portugal	14	23	15	10	8
Slovak Republic	15	18	14	14	11
Spain	29	39	33	24	16
Sweden	32	41	33	28	26
United Kingdom	33	38	33	30	27
OECD average	28	35	29	25	20
EU19 average	25	32	27	22	18

OECD 2010

Η αύξηση αυτή στη ζήτηση για τριτοβάθμια εκπαίδευση οδήγησε μεταξύ των άλλων και στην ανάγκη για ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Στον πίνακα παρακάτω φαίνεται πως τα δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα εξακολουθούν να κατέχουν το μεγαλύτερο ποσοστό ως προς την φοίτηση. Στην Ε.Ε. το ποσοστό αυτό είναι λίγο μεγαλύτερο σε σχέση με το μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ, αλλά αυτό είναι δικαιολογημένο από την ύπαρξη χωρών όπως η Η.Π.Α.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Φοιτητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ως προς τον τύπο του ιδρύματος

	Type of institution					
	Tertiary-type B education					
	Public	Government-dependent private	Independent private			
Austria	65,1	34,9	x(2)	85,4	14,6	n
Belgium	44,4	55,6	a	41,9	57,4	a
Czech Republic	65,9	31,7	2,4	88,4	a	11,6
Denmark	98,5	0,9	0,6	98,1	1,8	n
Finland	100,0	-	a	89,3	10,7	a
France	70,3	8,6	21,0	85,7	0,8	13,4
Germany	62,2	37,8	x(2)	95,0	5,0	x(5)
Greece	100,0	a	a	100,0	a	a
Hungary	54,7	45,3	a	86,4	13,6	a
Iceland	36,8	63,2	n	80,0	20,0	n
Ireland	96,9	a	3,1	94,7	a	5,3
Italy	88,2	a	11,8	93,1	a	6,9
Portugal	91,9	a	8,1	75,4	a	24,6
Slovak Republic	81,7	18,3	n	89,4	n	10,6
Spain	79,3	15,1	5,6	86,9	n	13,1
Sweden	59,7	40,3	a	93,3	6,7	a
United Kingdom	a	100,0	n	a	100,0	n
OECD average	61,8	19,9	16,6	77,1	9,4	15,0
EU19 average	68,6	21,6	4,8	81,7	11,7	7,4

OECD 2010

2.2) Οι δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση από δημόσιες και ιδιωτικές πηγές

I) Από δημόσιες και ιδιωτικές πηγές

Το πιο σημαντικό για τη χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι να δούμε τις δημόσιες και ιδιωτικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ στις χώρες της Ε.Ε..

Σε πολλές χώρες η διεύρυνση της συμμετοχής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση συνοδεύτηκε από μαζικές χρηματοοικονομικές επενδύσεις. Για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης οι δημόσιες και ιδιωτικές επενδύσεις αυξήθηκαν μεταξύ του 1995 και του 2007 κατά μέσο όρο 49% στις χώρες του ΟΟΣΑ. Στα τρία τέταρτα των χωρών αυτών, η αύξηση είναι μεγαλύτερη για την τριτοβάθμια εκπαίδευση από ό,τι για τις κατώτερες βαθμίδες. |OECD (2007)|

Οι δημόσιες και ιδιωτικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ το 2007 (που είναι τα πιο πρόσφατα στοιχεία που έχουμε) για τις χώρες της Ε.Ε. είναι κατά μέσο όρο 1,3%. Είναι εμφανές ότι οι δημόσιες δαπάνες υπερτερούν των ιδιωτικών κάτι που σημαίνει πως το κράτος εξακολουθεί να είναι σημαντικός παίχτης στη χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Οι αποκλίσεις από τον μέσο όρο δεν είναι σημαντικές. Κυμαίνονται από 1,7% στη Δανία έως 0,9% στην Ιταλία και τη Σλοβενία. Η Αγγλία είναι η μόνη χώρα που έχει μια ισορροπία μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών δαπανών, ενώ η Δανία και Φιλανδία έχουν πολύ υψηλό ποσοστό δημοσίων δαπανών και σχεδόν ανύπαρκτο ποσοστό ιδιωτικών.

Η ειδικότερη πάντως αντιμετώπιση των κρατών όσον αφορά τη χρηματοδότηση υποδηλώνει και μια γενικότερη φιλοσοφία πολιτικής και οικονομικής κουλτούρας (περισσότερο ελεύθερη οικονομία – περισσότερο κράτος)

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

*Οι δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ (2007)
Από δημόσιες και ιδιωτικές πηγές*

	ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ		
	ΔΗΜΟΣΙΑ	ΙΔΙΩΤΙΚΗ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ
Austria	1,3	0,1	1,3
Belgium	1,2	0,1	1,3
Czech Republic	1,0	0,2	1,2
Denmark	1,6	0,1	1,7
Finland	1,6	0,1	1,7
France	1,2	0,2	1,4

Germany	0,9	0,2	1,1
Iceland	1,1	0,1	1,2
Ireland	1,0	0,2	1,2
Italy	0,6	0,3	0,9
Netherlands	1,1	0,4	1,5
Poland	0,9	0,4	1,3
Portugal	1,1	0,5	1,6
Slovak Republic	0,7	0,2	0,9
Spain	0,9	0,2	1,1
Sweden	1,4	0,2	1,6
United Kingdom	0,7	0,6	1,3
OECD average	1,0	0,5	1,5
EU19 average	1,1	0,2	1,3

Πηγή: Education at a glance 2010, OECD

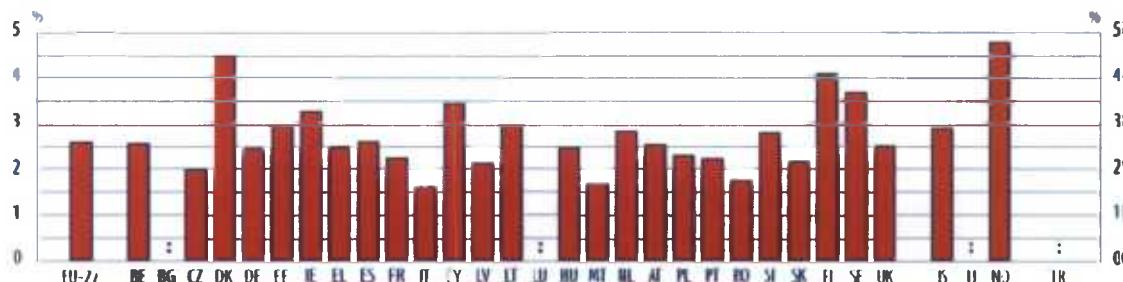
II) Συνολικές δημόσιες δαπάνες

Το μερίδιο των συνολικών δημόσιων δαπανών που διατίθεται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αντανακλά την επένδυση που πραγματοποιεί η κάθε χώρα σε αυτό τον τομέα και υποδηλώνει τις προτεραιότητές της.

Το ποσοστό των συνολικής δημόσιας δαπάνης για την τριτοβάθμια εκπαίδευση επηρεάζεται από διάφορους παράγοντες όπως η δημογραφική διάρθρωση, η δομή της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τα ποσοστά φοίτησης και το ύψος των μισθών του διδακτικού προσωπικού. Χώρες οι οποίες δαπανούν για την τριτοβάθμια εκπαίδευση παρόμοια ποσοστά των συνολικών δημόσιων δαπανών τους ενδέχεται, ωστόσο, να δαπανούν διαφορετικά ποσοστά σε σχέση με το ΑΕΠ τους, επειδή υπάρχουν διαφορές και ως προς το μέγεθος της συνολικής δημόσιας δαπάνης τους σε σχέση με το ΑΕΠ και ως προς τις δαπάνες για επιμέρους τομείς (παιδεία, υγεία, μεταφορές κλπ.).

Διάγραμμα 1

Συνολική δημόσια δαπάνη για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ISCED 5-6), ως ποσοστό των συνολικών δημόσιων δαπανών, 2004

Πηγή: Eurostat και εθνικοί λογαριασμοί

Η συνολική δημόσια δαπάνη για την τριτοβάθμια εκπαίδευση αντιπροσωπεύει το 2,58% των συνολικών δημόσιων δαπανών στην EU-27.

Περισσότερες από τις μισές ευρωπαϊκές χώρες διέθεσαν για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ποσοστό από 2% έως 3% των συνολικών δημόσιων δαπανών τους. Μόνο στην Τσεχική Δημοκρατία, την Ιταλία και τη Μάλτα το ποσοστό αυτό είναι κατώτερο του 2%. Τρεις Σκανδιναβικές χώρες (Δανία, Φινλανδία, Σουηδία) διαθέτουν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ποσοστό άνω του 3,5% των συνολικών δημόσιων δαπανών. Στη Δανία το ποσοστό επί των συνολικών δημόσιων δαπανών είναι 4,49%.

III) Σχετικά ποσοστά των δαπανών (δημόσιων, ιδιωτικών, άλλων πηγών)

Ο δείκτης αυτός δείχνει το ποσοστό δημόσιας χρηματοδότησης, της χρηματοδότησης από τα νοικοκυριά και από «άλλους ιδιωτικούς οργανισμούς» καθώς και από διεθνείς πηγές επί των δαπανών για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Είναι σύμφωνος με την έννοια «τελικά κεφάλαια» που αντιπροσωπεύει το μερίδιο των εκπαιδευτικών δαπανών που προέρχεται απευθείας από μια δεδομένη πηγή χρηματοδότησης.

Οι δημόσιες πηγές χρηματοδότησης είναι η κεντρική, η περιφερειακή και η τοπική διοίκηση.

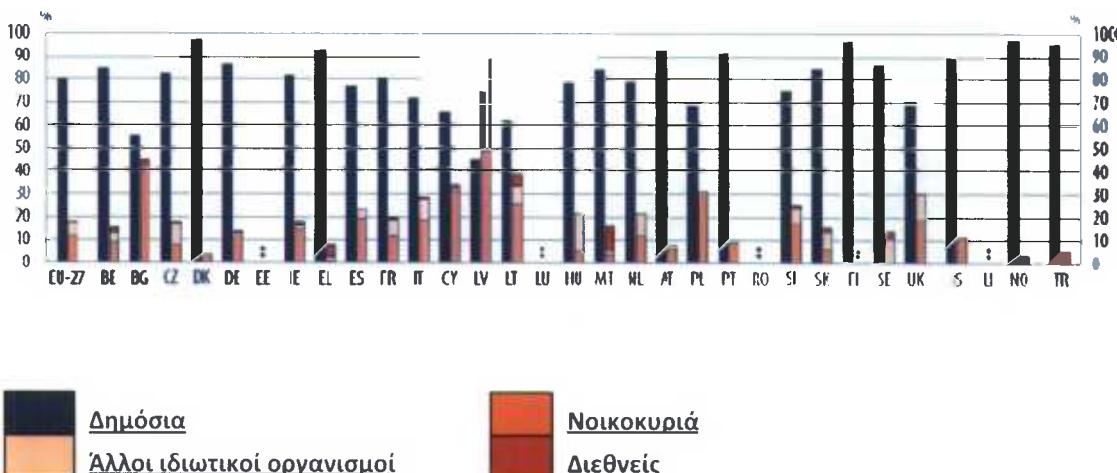
Οι διεθνείς πηγές χρηματοδότησης αντιστοιχούν σε διεθνείς οργανισμούς και σε όλες τις άλλες πηγές του εξωτερικού (περιλαμβανομένων πολυεθνικών εταιρειών κλπ.).

Οι ιδιωτικές πηγές χρηματοδότησης περιλαμβάνουν τα νοικοκυριά και «άλλους ιδιωτικούς οργανισμούς» (π.χ. εταιρείες και μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς, κλπ.). Τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να χρηματοδοτούνται από δημόσια ή ιδιωτικά κεφάλαια. Στην EU-27, το 79,9 % της χρηματοδότησής τους προέρχεται από δημόσιες πηγές, το 11,5% από τα νοικοκυριά και το 5,4% από μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και από επιχειρήσεις. Στη Δανία, την Ελλάδα, την Αυστρία, την Πορτογαλία, τη Φινλανδία, τη Νορβηγία και την Τουρκία, η δημόσια χρηματοδότηση υπερβαίνει ακόμη και το 90% των δαπανών των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (ITE).

Διάγραμμα 2

Σχετικά ποσοστά των δημόσιων δαπανών, των δαπανών των νοικοκυριών και «άλλων ιδιωτικών φορέων» και διεθνών πηγών για τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης,

2006

Πηγή: Eurostat και εθνικοί λογαριασμοί

Σε όλες σχεδόν τις χώρες, ζητείται από τους φοιτητές να καταβάλουν ιδιωτικές συνεισφορές που αντιπροσωπεύουν ένα πολύ διαφορετικό ποσοστό της χρηματοδότησης για την τριτοβάθμιας εκπαίδευση (Διάγραμμα Γ9). Στη Βουλγαρία, την Κύπρο, τη Λετονία και την Πολωνία, οι συνεισφορές των νοικοκυριών αντιπροσωπεύουν ποσοστό άνω του 30% των πόρων των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Γενικά, οι εταιρείες και οι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί δεν συμβάλλουν σημαντικά στην άμεση χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Όμως, στην Ουγγαρία, τις Κάτω Χώρες, τη Σουηδία και το Ηνωμένο Βασίλειο συνεισφέρουν περίπου το 10% ή περισσότερο της χρηματοδότησης των ιδρυμάτων.

Αν και η χρηματοδότηση από διεθνείς πηγές είναι γενικά κατώτερη του 2% σε πολλές χώρες, αντιπροσωπεύει ποσοστό άνω του 4% στην Ελλάδα, τη Λιθουανία και τη Λετονία και 10,4% στη Μάλτα. [Αριθμοί- κλειδιά της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη, 2007]

2.3) Η κατανομή των δαπανών

I) Ανά τύπο χρηματοδότησης

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση χρηματοδοτείται με δύο διαφορετικούς τρόπους, με την άμεση χρηματοδότηση των ιδρυμάτων και την έμμεση χρηματοδότηση μέσω οικονομικών ενισχύσεων στους φοιτητές και δημόσιων μεταβιβαστικών πληρωμών σε επιχειρήσεις και σε μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς. Η άμεση χρηματοδότηση αντιπροσωπεύει περίπου το 83,7% της συνολικής δημόσιας δαπάνης για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στην EU-27, ενώ η έμμεση χρηματοδότηση αντιπροσωπεύει περίπου του 16,3% στην EU-27 και ποσοστό χαμηλότερο του 30% στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες.

Διάγραμμα 3

Κατανομή της συνολικής δημόσιας δαπάνης για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ISCED 5-6) ανά τύπο χρηματοδότησης, 2005

Πηγή: Eurostat και εθνικοί λογαριασμοί

Η άμεση χρηματοδότηση προτιμάται σχεδόν απ' όλες τις χώρες, αν και σε διαφορετικούς βαθμούς. Στην Τσεχική Δημοκρατία, την Ελλάδα, την Ισπανία, τη Γαλλία, την Πολωνία, την Πορτογαλία, τη Ρουμανία και τη Σλοβακία ποσοστό άνω του 90% των συνολικών δημόσιων δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση διατίθεται απευθείας στα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Αντίθετα, στη Δανία και τη Μάλτα η άμεση χρηματοδότηση αντιπροσωπεύει ποσοστό χαμηλότερο του 70%. Στην Κύπρο το ποσοστό αυτό είναι ακόμη χαμηλότερό, 44%. Στην Κύπρο βέβαια υπάρχει και αρκετά μεγάλη κινητικότητα των φοιτητών. Στη Δανία, την Κύπρο και τη Μάλτα όλες οι έμμεσες χρηματοδοτήσεις έχουν τη μορφή οικονομικής ενίσχυσης σε φοιτητές.

Τα επίπεδα των άμεσων και έμμεσων χρηματοδοτήσεων πρέπει να εξετάζονται σε σχέση με τα εθνικά συστήματα χρηματοδοτικών συνεισφορών και οικονομικής στήριξης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και με άλλους παράγοντες όπως η κινητικότητα των φοιτητών, η κοινωνική τους κατάσταση ή η ηλικία τους. Σε χώρες οι οποίες δεν διαθέτουν ορισμένα εκπαιδευτικά προγράμματα και πολλοί φοιτητές τους σπουδάζουν στο εξωτερικό (Κύπρος, Μάλτα), το μερίδιο της έμμεσης χρηματοδότησης μπορεί να εξαρτάται εν μέρει και από το αν οι φοιτητές έχουν τη δυνατότητα μεταφοράς της οικονομικής ενίσχυσης.

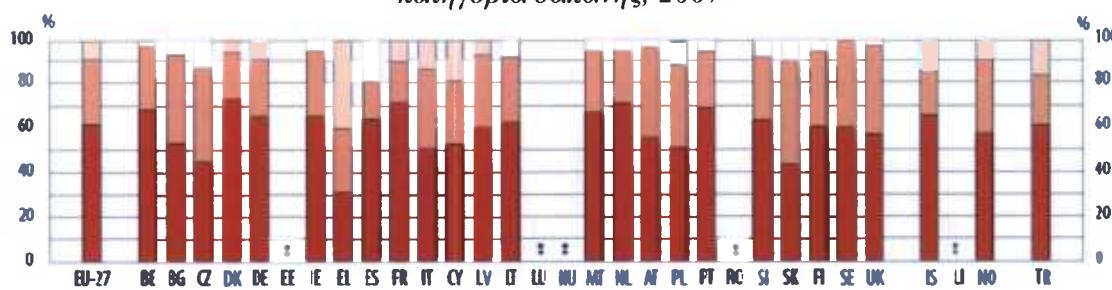
Τέλος, μια προτίμηση στην έμμεση χρηματοδότηση (δηλαδή οικονομική ενίσχυση στους φοιτητές) ενδέχεται να ενισχύει την οικονομική ανεξαρτησία των φοιτητών ή να ευνοεί την παράταση των σπουδών τους. Για παράδειγμα, στη Δανία το 15% των φοιτητών τοποθετούνται εκπαίδευσης είναι ηλικίας άνω των 35 ετών.

III) Ανά κατηγορία δαπάνης

Οι συνολικές δαπάνες περιλαμβάνουν τις τρέχουσες και κεφαλαιουχικές δαπάνες για την εκπαίδευση σε δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα από δημόσιες, διεθνείς και ιδιωτικές πηγές χρηματοδότησης. Καλύπτουν τις δαπάνες για τις βασικές υπηρεσίες εκπαίδευσης, τις συμπληρωματικές υπηρεσίες (π.χ. σίτιση, στέγαση, αθλητικές δραστηριότητες φοιτητών κλπ.) και τις δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης (E&A). Δεν καλύπτουν τις έμμεσες δαπάνες υπό μορφή δημόσιων μεταβιβαστικών πληρωμών προς τον ιδιωτικό τομέα (π.χ. δημόσιες υποτροφίες, δημόσια ή εμπορικά δάνεια, φορολογικές ελαφρύνσεις κλπ.) ή εκπαιδευτικές δαπάνες εκτός των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (π.χ. αγορές βιβλίων ή εκπαιδευτικού υλικού από τα νοικοκυριά).

Διάγραμμα 4

Κατανομή των συνολικών δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (ISCED 5-6) ανά κατηγορία δαπάνης, 2007

Πηγή: Eurostat και εθνικοί λογαριασμοί

Δαπάνες προσωπικού

Λοιπές τρέχουσες δαπάνες

Κεφαλαιουχικές δαπάνες

Οι τρέχουσες δαπάνες είναι οι δαπάνες για αγαθά και υπηρεσίες που καταναλώνονται εντός του τρέχοντος έτους, τα οποία είναι απαραίτητα για την συνέχιση της παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών. Περιλαμβάνουν λοιπόν, και τις δαπάνες προσωπικού. Στις τρέχουσες δαπάνες περιλαμβάνονται και μικρές δαπάνες για υλικό οι οποίες δεν υπερβαίνουν ένα συγκεκριμένο όριο. Οι τρέχουσες δαπάνες περιλαμβάνουν τις δαπάνες προσωπικού και τις λοιπές τρέχουσες δαπάνες.

Οι κεφαλαιουχικές δαπάνες αντιπροσωπεύουν την αξία του εκπαιδευτικού κεφαλαίου που αποκτάται ή δημιουργείται κατά τη διάρκεια ενός έτους ή, με άλλους όρους, το ποσό του σχηματισμού κεφαλαίου – ανεξάρτητα αν η κεφαλαιουχική δαπάνη

χρηματοδοτήθηκε από τα τρέχοντα έσοδα ή με δανεισμό. Οι κεφαλαιουχικές δαπάνες περιλαμβάνουν τις δαπάνες για την κατασκευή, ανακαίνιση και ριζική ανάπλαση κτιρίων και δαπάνες για νέο εξοπλισμό ή την αντικατάσταση εξοπλισμού. Αν και οι κεφαλαιουχικές δαπάνες απαιτούν σημαντική αρχική δαπάνη, οι υποδομές και οι εγκαταστάσεις έχουν διάρκεια ζωής πολλών ετών.

Το 2007, οι δαπάνες προσωπικού αντιπροσώπευαν περισσότερο από το ήμισυ των δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση σε όλες τις χώρες, με εξαίρεση την Τσεχική Δημοκρατία, την Ελλάδα και τη Σλοβακία, στις οποίες αντιπροσώπευαν ποσοστό κατώτερο του 45%. Αν και οι δαπάνες προσωπικού αποτελούν το βασικό κονδύλιο δαπάνης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (61,4% για το σύνολο της EU-27), το ποσοστό τους είναι κατώτερο από αυτό που αναφέρεται συνολικά για τα εκπαιδευτικά συστήματα τα οποία ανέρχονται σε 79,1%. Ωστόσο, στη Δανία, τη Γαλλία και τις Κάτω Χώρες, αντιπροσωπεύει ποσοστό άνω του 70% των συνολικών δαπανών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Οι «λοιπές τρέχουσες δαπάνες» αντιπροσωπεύουν γενικά ποσοστό από 20% έως 40% των συνολικών δαπανών. Αποτελούν τη δεύτερη κατηγορία δαπανών σε όλες τις χώρες πλην της Ελλάδας και της Ισπανίας (στις οποίες δεν περιλαμβάνονται οι δαπάνες για συμπληρωματικές υπηρεσίες). Στην Ισπανία, τη Γαλλία και την Ισλανδία αντιπροσωπεύουν ποσοστό κατώτερο του 20%, ενώ στην Τσεχική Δημοκρατία, την Αυστρία και τη Σλοβακία ποσοστό άνω του 41%.

Σε όλες σχεδόν τις χώρες, οι κεφαλαιουχικές δαπάνες αντιπροσωπεύουν το μικρότερο μερίδιο των δαπανών, με ποσοστό χαμηλότερο του 10% των συνολικών δαπανών στην EU-27. Στην Ελλάδα αντιπροσωπεύει το 40,8% και είναι υψηλότερο από τις δαπάνες προσωπικού. Ωστόσο, στην Ισπανία και την Κύπρο οι κεφαλαιουχικές δαπάνες υπερβαίνουν το 15% των συνολικών δαπανών. [OECD (2008)]

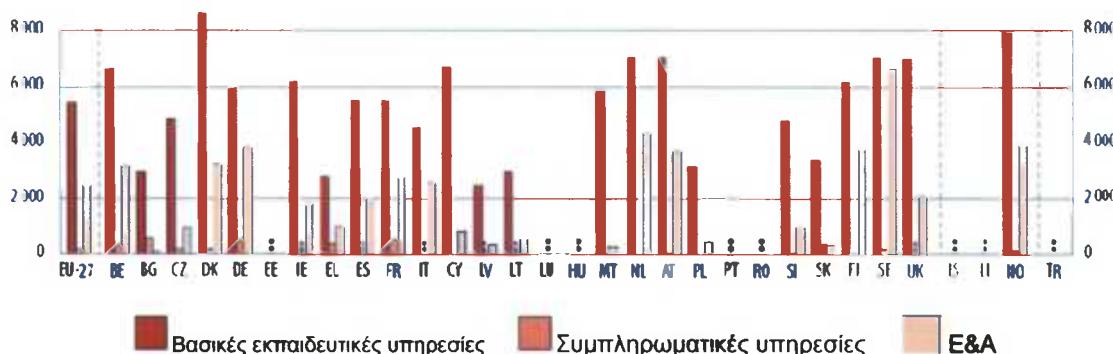
III) Ανά φοιτητή σε € ΜΑΔ

Η ετήσια δαπάνη ανά φοιτητή στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καλύπτει τρεις κατηγορίες δαπανών: τις δαπάνες για βασικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες, για συμπληρωματικές υπηρεσίες (π.χ. σίτιση, στέγαση, αθλητικές δραστηριότητες φοιτητών) και για δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης (E&A). Ο δείκτης βασίζεται σε αριθμό εγγεγραμμένων ισοδυνάμων πλήρους φοίτησης.

Οι ετήσιες δαπάνες μπορούν να χωριστούν σε τρεις κατηγορίες: τις δαπάνες για τις καθαυτό εκπαιδευτικές υπηρεσίες, τις δαπάνες για την έρευνα και ανάπτυξη (E&A) και για τις συμπληρωματικές υπηρεσίες. Μπορούμε να υπολογίσουμε τη δαπάνη ανά φοιτητή σε όλη την EU-27 ανά κατηγορία δαπάνης: ΜΑΔ 5.442 ευρώ ανά φοιτητή ετησίως δαπανώνται για τις βασικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες και το ήμισυ περίπου αυτού του ποσού (ΜΑΔ 2.469 ευρώ) για E&A, ενώ για τις συμπληρωματικές υπηρεσίες, όπως η σίτιση και στέγαση σε φοιτητικά καταλύματα αντιπροσωπεύουν ένα πολύ χαμηλό ΜΑΔ 196 ευρώ ανά φοιτητή. Η Βουλγαρία, η Γερμανία και η Γαλλία είναι οι τρεις χώρες στις οποίες η δαπάνη ανά φοιτητή γι' αυτή την κατηγορία δαπανών υπερβαίνει τα ΜΑΔ 500 ευρώ.

Διάγραμμα 5

Ετήσια δαπάνη ανά φοιτητή στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ευρώ ΜΑΔ, κατανεμημένη ανά λειτουργία (βασικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες, E&A και συμπληρωματικές υπηρεσίες), ISCED 5-6, 2004

Πηγή: Eurostat και εθνικοί λογαριασμοί

Οι εκπαιδευτικές δαπάνες ανά φοιτητή παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές από τη μια ευρωπαϊκή χώρα στην άλλη. Η Δανία δαπανά ΜΑΔ 8.634 ευρώ ανά φοιτητή, ενώ η Λετονία δαπανά ΜΑΔ 2.498 ευρώ. Περισσότερες από τις μισές χώρες για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα δαπανούν ποσό άνω των ΜΑΔ 5 500 ευρώ ανά φοιτητή ετησίως για βασικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα ποσά που δαπανώνται ανά φοιτητή για E&A είναι πολύ χαμηλότερα, αλλά παρουσιάζουν ακόμη μεγαλύτερες διακυμάνσεις μεταξύ των ευρωπαϊκών χωρών: η αναλογία της διακύμανσης αυτών των δαπανών κυμαίνεται από 1 έως 50. Η Βουλγαρία, η Κύπρος, η Λετονία, η Πολωνία και η Σλοβακία διαθέτουν ποσό κατώτερο του 15% της ετήσιας δαπάνης ανά φοιτητή για E&A, το οποίο είναι από 7 έως 20 φορές χαμηλότερο από τις δαπάνες τους για τις βασικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες ανά φοιτητή. Το Βέλγιο, η Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία, οι Κάτω Χώρες, η Αυστρία, η Φινλανδία, η Σουηδία και η Νορβηγία διαθέτουν ποσοστό άνω του 30%. Στις χώρες αυτές, οι δαπάνες για βασικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες ανά φοιτητή είναι σχεδόν διπλάσιες από τις δαπάνες τους για E&A. Η Σουηδία, ωστόσο, παρουσιάζει τη μικρότερη απόκλιση ανάμεσα στη δαπάνη ανά φοιτητή για βασικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες και στη δαπάνη ανά φοιτητή για E&A που ανέρχονται σε ΜΑΔ 7.064 ευρώ και ΜΑΔ 6.635 ευρώ ανά φοιτητή ετησίως αντίστοιχα.

Οι διαφορές αυτές μπορούν να αποδοθούν στα ποσά που διατίθενται για E&A στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και στον τρόπο οργάνωσης της E&A σε κάθε χώρα.

2.4) Η ιδιωτική συνεισφορά

I) Τύποι ιδιωτική συνεισφοράς

Τα διοικητικά τέλη εισόδου (που καταβάλλονται άπαξ) και τα τέλη πιστοποίησης δεν λαμβάνονται υπόψη. Στα στοιχεία περιλαμβάνονται μόνον τα ετήσια δίδακτρα εγγραφής, οι εισφορές σε φοιτητικές οργανώσεις και οι συνεισφορές στο κόστος

σπουδών. Αυτοί οι τύποι συνεισφοράς είναι οι συνεισφορές που καταβάλλονται από φοιτητές πλήρους φοίτησης με επιδοτούμενη από το κράτος θέση σπουδών (στη Λετονία με μη επιδοτούμενη θέση σπουδών) και τηρούν το χρονοδιάγραμμα των σπουδών τους. Δεν λαμβάνεται υπόψη ενδεχόμενη οικονομική ενίσχυση που λαμβάνουν.

Σε όλες τις χώρες, οι δημόσιες αρχές συμμετέχουν στις δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τα ποσά που διατίθενται στα εκπαιδευτικά ιδρύματα συνήθως καλύπτουν μόνο μέρος του κόστους της εκπαίδευσης. Στις περισσότερες χώρες, ο προϋπολογισμός των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων χρηματοδοτείται εν μέρει και από τις ιδιωτικές συνεισφορές των νοικοκυριών, οι οποίες αντιπροσωπεύουν σχετικά μικρό μέρος των εσόδων τους.

Στις περιπτώσεις αυτές, οι φοιτητές πλήρους φοίτησης σε προγράμματα για την απόκτηση εντός πρώτου τίτλου σπουδών του επιπέδου ISCED 5 υποχρεούνται να συνεισφέρουν οικονομικά για την κάλυψη του κόστους των σπουδών τους. Στην προκειμένη περίπτωση λαμβάνεται υπόψη μόνο η κατάσταση των φοιτητών οι οποίοι φοιτούν σε επιδοτούμενη από το κράτος θέση σπουδών. Μοναδική εξαίρεση σε αυτό τον κανόνα είναι η Λετονία, όπου οι περισσότεροι φοιτητές δεν επιδοτούνται.

Πρέπει να γίνει διάκριση ανάμεσα σε δύο βασικές κατηγορίες οικονομικής συνεισφοράς, οι οποίες ορισμένες φορές συνυπάρχουν: στα διοικητικά τέλη και τα δίδακτρα σπουδών. Οι συνεισφορές για την κάλυψη διοικητικών δαπανών περιλαμβάνουν ενδεχομένως τέλη που καταβάλλονται άπαξ με την πρώτη εγγραφή των φοιτητών (τέλη εισαγωγής) ή ετησίως (δίδακτρα εγγραφής) και τέλη πιστοποίησης για την κάλυψη του κόστους οργάνωσης εξετάσεων και χορήγησης διοικητικών εγγράφων που συνδέονται με τον τελικό τίτλο σπουδών.

Ακόμη, οι φοιτητές οφείλουν ενδεχομένως να καταβάλλουν συνεισφορές για την κάλυψη του κόστους σπουδών τους, οι οποίες είναι συνήθως υψηλότερες από τα διοικητικά τέλη.

Εδώ εξετάζουμε τις συνεισφορές που πρέπει να καταβάλλονται από φοιτητές ανεξάρτητα από ενδεχόμενη οικονομική ενίσχυση την οποία λαμβάνουν ορισμένοι από αυτούς βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων. Σε πολλές χώρες, οι φοιτητές πράγματι λαμβάνουν ενίσχυση για να πληρώσουν τα δίδακτρά τους ή επωφελούνται από έκπτωση ή απαλλαγή από τα δίδακτρα.

Ανεξάρτητα από αυτές τις συνεισφορές ή συμπληρωματικά προς αυτές, ενδέχεται να έχει θεσπιστεί σύστημα υποχρεωτικής καταβολής εισφορών σε φοιτητές οργανώσεις. Οι συνεισφορές αυτές συνδέονται με την κάλυψη του κόστους διαβίωσης των φοιτητών ή του κόστους υπηρεσιών, όπως δαπάνες για ορισμένους τύπους ασφάλισης ή για πολιτιστικές δραστηριότητες. Όταν απαιτούνται, οι συνεισφορές αυτές είναι πολύ χαμηλότερες από τις συνεισφορές για τη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης.

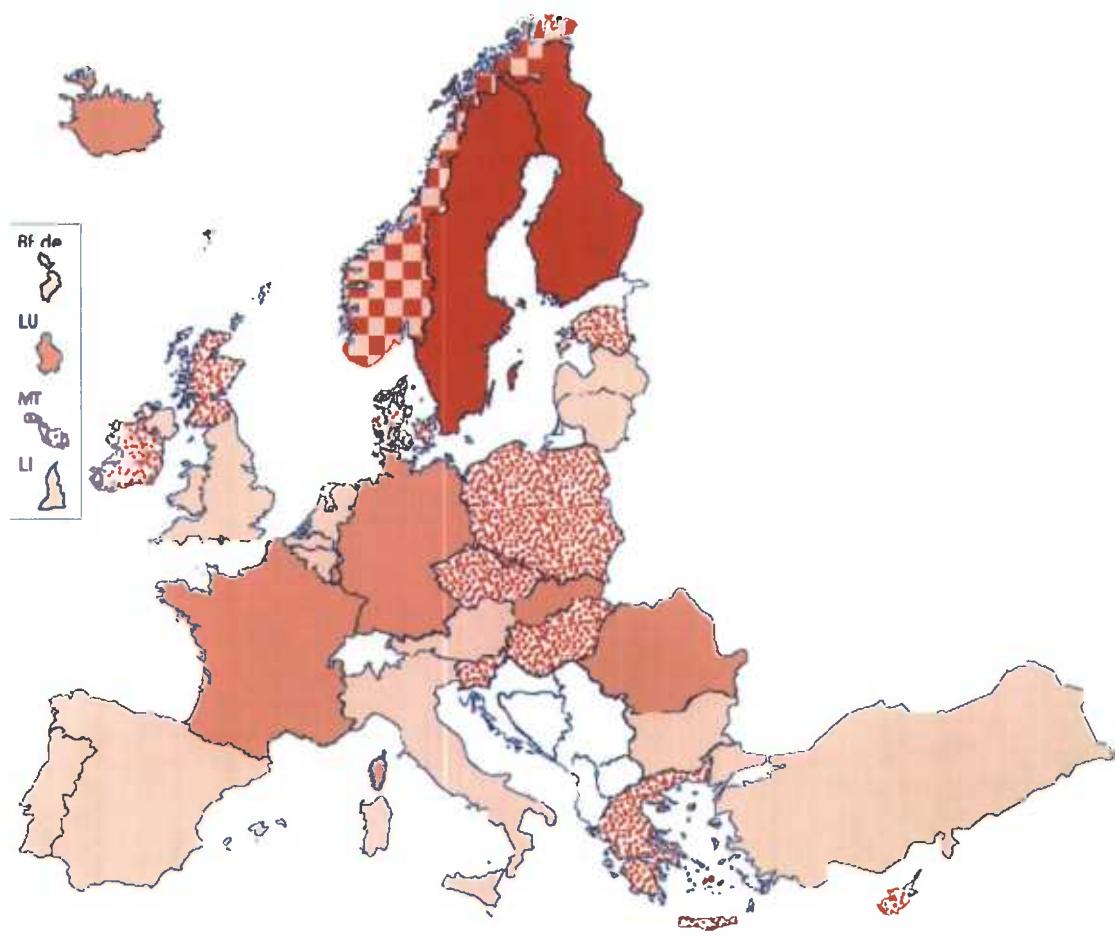
Ορισμένες χώρες εφαρμόζουν ειδικά μέτρα για φοιτητές που επαναλαμβάνουν το ίδιο έτος ή παρατείνουν το χρόνο φοίτησης πέρα από μια ορισμένη περίοδο για την ολοκλήρωση των σπουδών τους.

Τα δίδακτρα σπουδών αντιπροσωπεύουν μια ευρέως διαδεδομένη μορφή συνεισφοράς που εφαρμόζεται σε δεκαέξι χώρες. Σε επτά από αυτές – Βέλγιο (γαλλόφωνη και φλαμανδική κοινότητα), Βουλγαρία, Τσεχική Δημοκρατία (μόνο προγράμματα σπουδών ISCED 5B), Λιθουανία, Κάτω Χώρες, Ήνωμένο Βασίλειο (Αγγλία, Ουαλία και Βόρεια Ιρλανδία) και Λιχτενστάιν – τα δίδακτρα αυτά αποτελούν τη μοναδική οικονομική συνεισφορά που απαιτείται από τους φοιτητές.

Πολύ διαδεδομένη πρακτική αποτελούν και τα ετήσια δίδακτρα εγγραφής. Εφαρμόζονται σε 12 χώρες, είτε σε συνδυασμό με τα δίδακτρα σπουδών, όπως το Βέλγιο (γερμανόφωνη κοινότητα), την Ισπανία (για τα προγράμματα σπουδών ISCED 5A), την Ιταλία, την Πορτογαλία, τη Νορβηγία (από ορισμένα εκπαιδευτικά ιδρύματα που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση) και την Τουρκία ή χωρίς συμπληρωματικά δίδακτρα (Γερμανία, Γαλλία, Λουξεμβούργο, Ρουμανία, Σλοβακία και Ισλανδία). Στη Φινλανδία (δημόσια ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης), τη Σουηδία και τη Νορβηγία (δημόσιος τομέας) οι φοιτητές πληρώνουν μόνο μια ετήσια συνεισφορά στις φοιτητικές τους οργανώσεις. Στην Κύπρο ζητείται από τους φοιτητές να καταβάλουν μια μικρή συνεισφορά στην φοιτητική οργάνωση μόνο μία φορά κατά την εισαγωγή τους. Στην Πολωνία και τη Σλοβενία πρέπει να καταβάλουν άπαξ πολύ χαμηλά τέλη εγγραφής με την εισαγωγή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. [Αριθμοί- κλειδιά της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη, 2007]

Χάρτης 1

Τύποι ιδιωτικής συνεισφοράς που καταβάλλουν ετησίως οι φοιτητές πλήρους φοίτησης για την απόκτηση πρώτου τίτλου σπουδών (ISCED 5) σε δημόσια ή/και σε επιδοτούμενα από το κράτος ιδιωτικά ιδρύματα, 2005/06

- **Αποκλειστικά ετήσιες συνεισφορές σε φοιτητικές οργανώσεις**
- **Ετήσια διοικητικά τέλη (και ενδεχόμενες συνεισφορές σε φοιτητικές οργανώσεις)**
- **Ετήσια δίδακτρα σπουδών (και ενδεχομένως διοικητικά τέλη ή/και συνεισφορές σε φοιτητικές οργανώσεις)**
- **Ούτε ετήσια δίδακτρα ούτε υποχρεωτικές συνεισφορές**

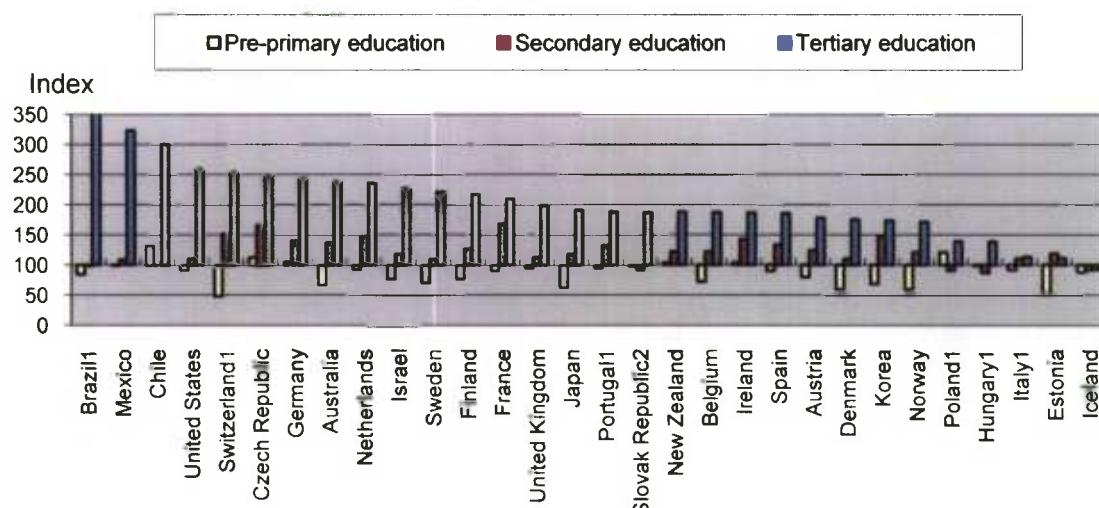
Πηγή: Eurostat και εθνικοί λογαριασμοί

2.5) Οι διαφορές με τα κατώτερα επίπεδα εκπαίδευσης (στις δαπάνες)

Οι τρεις βαθμίδες της εκπαίδευσης (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια) συνεισφέρουν στην εκπαιδευτική διαδικασία, βέβαια η συνεισφορά αυτή διαφέρει στην έκταση και στην αναπτυξιακή διάσταση που έχει για την κοινωνία και την οικονομία.

Διάγραμμα 6

Οι δαπάνες για εκπαιδευτικά ιδρύματα ανά μαθητή, σε διάφορα επίπεδα της εκπαίδευσης για όλες τις υπηρεσίες σε σχέση με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση (2006).
 Πρωτοβάθμια εκπαίδευση = 100

Πηγή: Education at a glance, ΟΟΣΑ

Αυτό το διάγραμμα είναι σημαντικό για να δούμε αν και κατά πόσο οι πόροι για την τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι περισσότεροι σε σχέση με την πρωτοβάθμια αλλά και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Κατά μέσο όρο, οι χώρες του ΟΟΣΑ (συνεπώς και της Ε.Ε. που μας ενδιαφέρει στην παρούσα εργασία) δαπανούν σχεδόν το διπλάσιο ποσό ανά φοιτητή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση από ό, τι στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Άρα δίνεται μεγαλύτερη βαρύτητα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (υπάρχουν βέβαια και περισσότερες ανάγκες).

Βλέπουμε ότι σε χώρες όπως η Ιταλία, Πολωνία, Ουγγαρία, Εσθονία οι δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση δε διαφέρουν σημαντικά από την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια. Αντίθετα σε πολλές άλλες χώρες όπως Γερμανία, Τσεχία, Αυστρία, Ολλανδία οι δαπάνες είναι λίγο παραπάνω από διπλάσιες.

2.6) Κοινωνικές – Ιδιωτικές αποδόσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Η απόδοση της εκπαίδευσης διακρίνεται σε ιδιωτική και κοινωνική. Η ιδιωτική αφορά το άτομο που εκπαιδεύεται και λαμβάνει υπόψη το δικό του όφελος και κόστος αντίστοιχα. Η κοινωνική απόδοση αφορά στο κοινωνικό σύνολο και στο όφελος και κόστος που προκαλείται από την εκπαιδευτική διαδικασία. Στην περίπτωση της κοινωνικής απόδοσης το κόστος είναι μεγαλύτερο στις χώρες που η εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από το κράτος. Το όφελος της κοινωνίας από πιο μορφωμένα άτομα είναι οι υψηλότερες αποδοχές αυτών και συνεπώς περισσότερα έσοδα από τη φορολόγηση. Επίσης, όπως έχει ειπωθεί και νωρίτερα η τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει και άλλα θετικά τα οποία δεν μπορούν να ποσοτικοποιηθούν.

Σύμφωνα με τη μέθοδο της ανάλυσης κόστους – οφέλους, από ιδιωτικής πλευράς, το άτομο έχει ένα έμμεσο κόστος από τα εισοδήματα που θα είχε αν εργαζόταν και ένα άμεσο κόστος από τα δίδακτρα, τη διαβίωση και την αγορά εκπαιδευτικού υλικού (σε χώρες που η τριτοβάθμια εκπαίδευση παρέχεται από το κράτος το άμεσο κόστος ελαχιστοποιείται ή μηδενίζεται). Το όφελος είναι χρηματικό από τα υψηλότερα εισοδήματα και μη χρηματικό από την κοινωνική καταξίωση που έχει ως αποτέλεσμα η επένδυση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

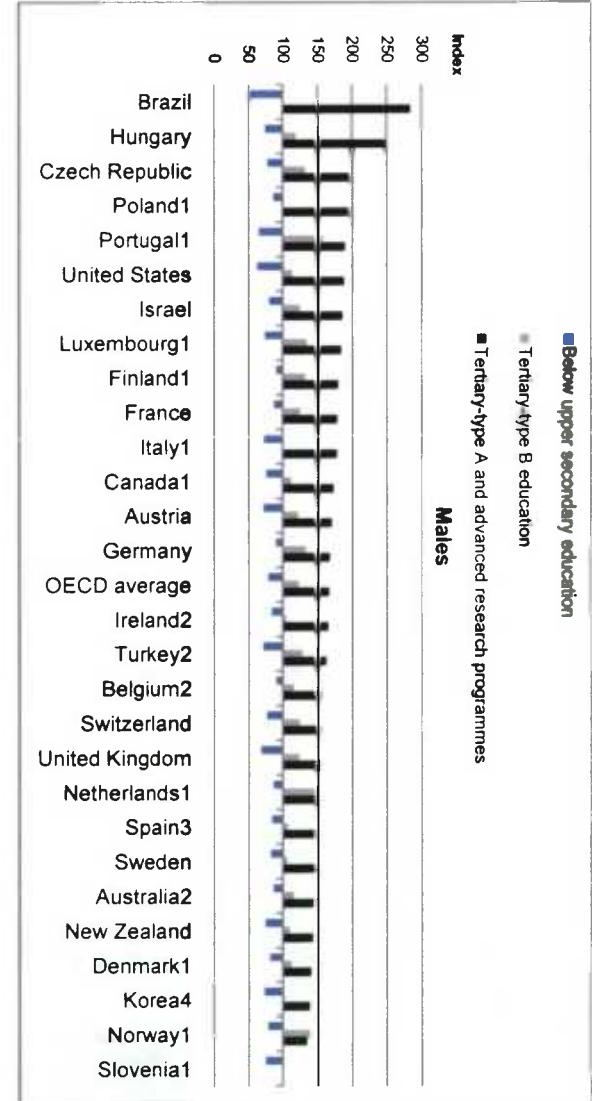
Η κοινωνία επιβαρύνεται με έμμεσο κόστος γιατί οι εκπαιδευόμενοι δεν παράγουν εισόδημα και με άμεσο γιατί χρηματοδοτεί κατά κύριο λόγο την εκπαίδευση. Το όφελος για την κοινωνία εντοπίζεται στο ανώτερο πνευματικό επίπεδο των ατόμων, στην υψηλότερη παραγωγικότητα και προσαρμοστικότητα στις νέες τεχνολογίες, στη μείωση των ανισοτήτων μέσω της κινητικότητας που ενδεχομένως προκύψει (αυτό βέβαια δεν είναι καθόλου σίγουρο). [I. Χολέζας, 2005]

I) Πόσο κερδίζουν οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

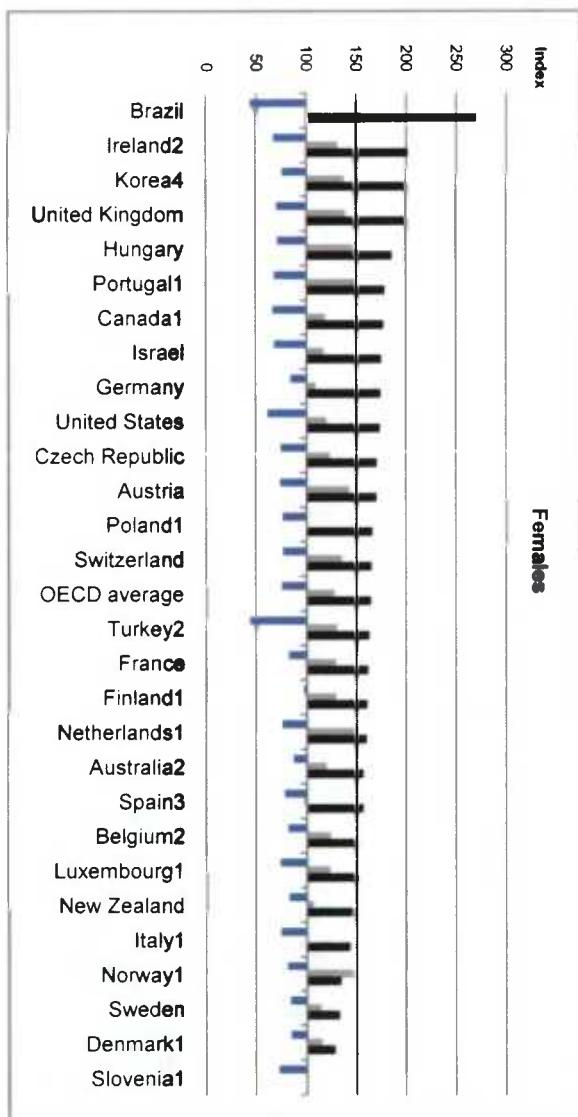
Τα υπάρχοντα στοιχεία τόσο στις αναπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες δείχνουν ότι καλύτερα εκπαιδευμένοι εργαζόμενοι απολαμβάνουν υψηλότερους μισθούς, χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας και καλύτερες προοπτικές καριέρας.
(Psacharopoulos and Patrinos, 2004)

Πόσο κερδίζουν οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε σχέση με κατώτερες βαθμίδες, 2007

Διάγραμμα 7α

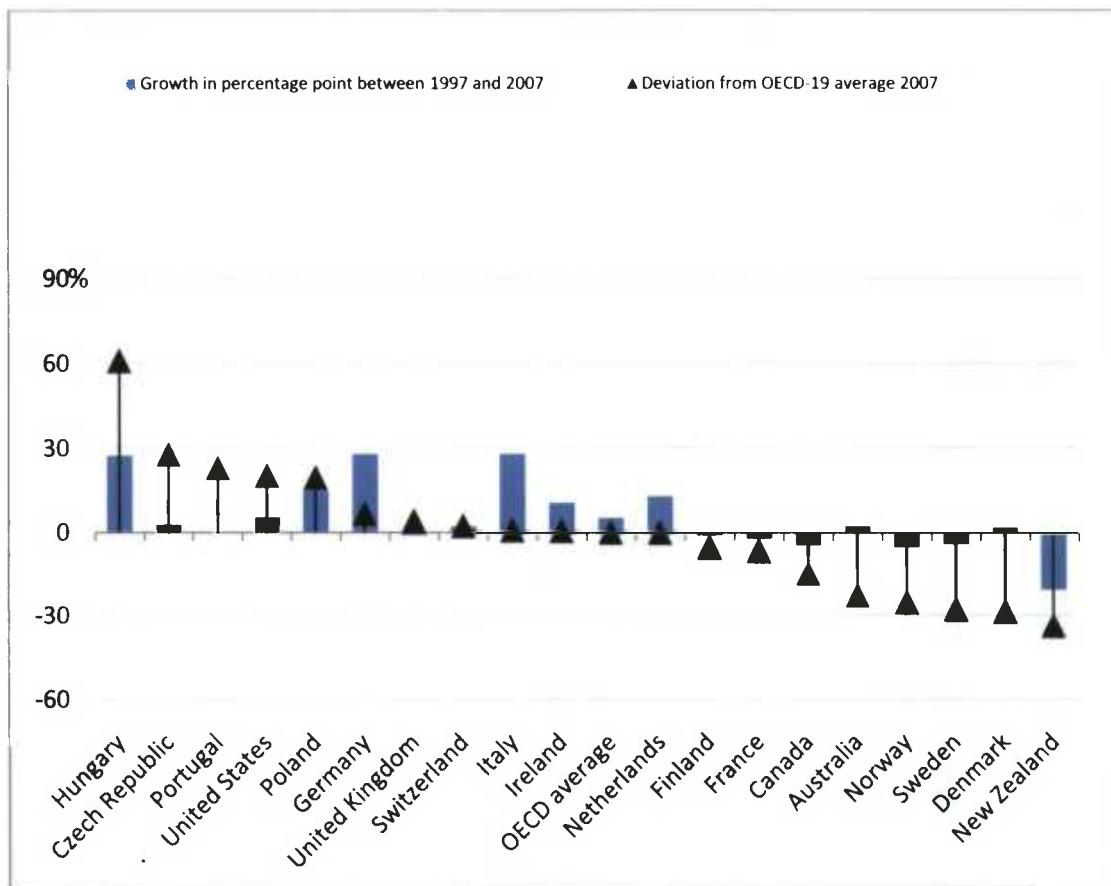

Διάγραμμα 7β

Σημείωση: 4- χρόνος αναφοράς 2003, 3- χρόνος αναφοράς 2004, 2- χρόνος αναφοράς 2005, 1- χρόνος αναφοράς 2006

Διάγραμμα 7γ

Πηγή: Education at a glance, ΟΟΣΑ

Οι μισθοί έχουν την τάση να αυξάνονται αναλόγως προς το επίπεδο της εκπαίδευσης. Η διαφορά για την τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι σημαντική και υπερβαίνει το 50% στις περισσότερες από τις μισές χώρες μελετηθεί. Το πλεονέκτημα κέρδους για εκείνους με υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης αυξάνει με την ηλικία, αλλά το ίδιο κάνει τις αποδοχές μειονέκτημα αυτών με λιγότερο από την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευσης.

Οι διαφορές στις προ φόρων αποδοχές μεταξύ των εκπαιδευτικών ομάδων παρέχουν καλή ένδειξη της προσφοράς και της ζήτησης για εκπαίδευση. Σε συνδυασμό με δεδομένα σχετικά με τις αποδοχές με την πάροδο του χρόνου, αυτές οι διαφορές παρέχουν ένα ισχυρό μήνυμα αν τα εκπαιδευτικά συστήματα ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας αγοράς.

Οι διαφορές μεταξύ των χωρών σε σχέση με τα κέρδη αντικατοπτρίζουν μια σειρά παραγόντων, περιλαμβανομένης της ζήτησης για δεξιότητες στην αγορά εργασίας, της νομοθεσίας περί ελάχιστου μισθού, της δύναμη των συνδικάτων, της κάλυψης των συλλογικών διαπραγματεύσεων, των επιπέδων της μερικής απασχόλησης και της εποχιακής εργασίας. [Kelo, M., U. Teichler and B. Wächter (2005)]

Όπως δείχνουν τα στοιχεία, υπάρχει μια ισχυρή θετική σχέση μεταξύ εκπαιδευτικού επιπέδου και μέσων αποδοχών. Σε όλες τις χώρες, απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κερδίζουν περισσότερα από ό, τι συνολικά απόφοιτοι κατώτερων βαθμίδων. Παρά τα πλεονεκτήματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όσον αφορά τις αποδοχές, τα κέρδη διαφέρουν μεταξύ ανδρών και γυναικών με το ίδιο μορφωτικό επίπεδο.

Οι αποδοχές για τους απόφοιτους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αυξήθηκαν στις περισσότερες χώρες κατά τα τελευταία δέκα χρόνια. Στη Γερμανία, την Ουγγαρία και την Ιταλία η αύξηση αυτή είναι σημαντική. [Education at a glance 2009, OECD]

Επίσης σημαντικό είναι ότι οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως προκύπτει από τον παρακάτω πίνακα αντιμετωπίζουν χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας και μάλιστα σε κάποιες χώρες η διαφορά με τις κατώτερες βαθμίδες είναι σημαντική.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

*Trends in unemployment rates by educational attainment
Number of 25-64 year-olds unemployed as a percentage of the labour force aged 25 to 64, by level of educational attainment*

		2004	2005	2006	2007
Austria	Below upper secondary	7,8	8,6	7,9	7,4
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	3,8	3,9	3,7	3,3
	Tertiary education	2,9	2,6	2,5	2,4
Belgium	Below upper secondary	11,7	12,4	12,3	11,3
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	6,9	6,9	6,7	6,2
	Tertiary education	3,9	3,7	3,7	3,3
Czech Republic	Below upper secondary	23,0	24,4	22,3	19,1
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	6,4	6,2	5,5	4,3
	Tertiary education	2,0	2,0	2,2	1,5
Denmark	Below upper secondary	8,2	6,5	5,5	4,2
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	4,8	4,0	2,7	2,5
	Tertiary education	4,4	3,7	3,2	2,9
France	Below upper secondary	10,7	11,1	11,0	10,2
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	6,7	6,6	6,6	5,9
	Tertiary education	5,7	5,4	5,1	4,9
Germany	Below upper secondary	20,4	20,2	19,9	18,0
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	11,2	11,0	9,9	8,3
	Tertiary education	5,6	5,5	4,8	3,8
Greece	Below upper secondary	8,2	8,2	7,2	7,1
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	10,0	9,3	8,7	8,0
	Tertiary education	7,2	7,0	6,1	5,8
Hungary	Below upper secondary	10,8	12,4	14,8	16,0
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	5,0	6,0	6,1	5,9

	Tertiary education	1,9	2,3	2,2	2,6
Ireland	Below upper secondary	6,1	6,0	5,7	6,1
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	3,0	3,1	3,2	3,5
	Tertiary education	2,2	2,0	2,2	2,3
Italy	Below upper secondary	8,2	7,8	6,9	6,3
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	5,4	5,2	4,6	4,1
	Tertiary education	5,3	5,7	4,8	4,2
Luxembourg	Below upper secondary	5,7	5,1	4,9	4,1
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	3,7	3,2	3,8	2,8
	Tertiary education	3,2	3,2	2,9	3,0
Mexico	Below upper secondary	2,2	2,3	2,2	2,2
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	3,1	3,0	2,5	2,7
	Tertiary education	3,7	3,8	3,0	3,8
Netherlands	Below upper secondary	5,5	5,8	4,8	4,0
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	3,8	4,1	3,5	2,7
	Tertiary education	2,8	2,8	2,3	1,8
Poland	Below upper secondary	27,8	27,1	21,5	15,5
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	17,4	16,6	12,7	8,7
	Tertiary education	6,2	6,2	5,0	3,8
Portugal	Below upper secondary	6,4	7,5	7,6	8,0
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	5,6	6,7	7,1	6,8
	Tertiary education	4,4	5,4	5,4	6,6
Slovak Republic	Below upper secondary	47,7	49,2	44,0	41,3
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	14,6	12,7	10,0	8,5
	Tertiary education	4,8	4,4	2,6	3,3
Spain	Below upper secondary	11,0	9,3	9,0	9,0
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	9,4	7,3	6,9	6,8
	Tertiary education	7,3	6,1	5,5	4,8
Sweden	Below upper secondary	6,5	8,5	7,3	7,0
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	5,8	6,0	5,1	4,2
	Tertiary education	4,3	4,5	4,2	3,4
United Kingdom	Below upper secondary	5,3	5,1	6,3	6,5
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	3,3	3,1	3,8	3,9
	Tertiary education	2,2	2,1	2,2	2,3
OECD average	Below upper secondary	10,3	10,5	10,0	9,0
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	6,3	6,0	5,5	4,8
	Tertiary education	4,1	3,9	3,5	3,3
EU19 average	Below upper secondary	12,8	13,0	12,1	11,1
	Upper secondary and post-secondary non-tertiary	7,1	6,8	6,2	5,4
	Tertiary education	4,3	4,2	3,7	3,5

OECD 2009

II) Οικογενειακό, εκπαιδευτικό και επαγγελματικό, υπόβαθρο

Παιδιά που οι γονείς τους έχουν καλύτερες σπουδές και επαγγελματικό υπόβαθρο είναι πιο πιθανό να εισαχθούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και να έχουν καλύτερους μισθούς στο μέλλον.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Occupational and educational status of students' fathers (2004)

	Blue-collar		Odds-ratio	Higher education		Odds-ratio
	Students' fathers	Men in same age group		Students' fathers	Men in same age group	
Austria	20	39	0,51	27	11	2,5
Finland	29	38	0,76	48	28	1,7
France	19	35	0,54	42	21	2,0
Germany	16	37	0,43	39	18	2,2
Ireland	18	21	0,87	24	22	1,1
Italy				17	10	1,7
Netherlands	5	7	0,71	40	25	1,6
Portugal	29	56	0,52	29	9	3,2
Spain	40	45	0,89	32	21	1,5
United Kingdom ¹				54	27	2,0
oecd 2008						

Για παράδειγμα στην Ελλάδα οι μαθητές με οικογενειακό υπόβαθρο (εκπαιδευτικό και επαγγελματικό) πιο υψηλό είναι πιο πιθανό να πετύχουν στις εισαγωγικές εξετάσεις και να εισαχθούν στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Μάλιστα αυτό το φαινόμενο είναι πιο έντονο στα πανεπιστήμια παρά στα τεχνολογικά ιδρύματα. (Tsakloglou and Cholezas)

Αυτό συμβαίνει διότι παράλληλα με το δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα, με τη λαχτάρα των γονιών να σπουδάσουν τα παιδιά τους, έχει δημιουργηθεί ένα εκπαιδευτικό σύστημα βασισμένο στα φροντιστήρια. Έτσι τα παιδιά με υψηλότερα αμειβόμενους γονείς (που έχουν και καλύτερη εκπαίδευση) έχουν την ευκαιρία να πληρώσουν περισσότερα χρήματα στα φροντιστήρια και στα ιδιαίτερα μαθήματα και με αυτόν τον τρόπο περισσότερες πιθανότητες εισαγωγής σε πιο περιζήτητες σχολές. (Antoninis and Tsakloglou, 2001).

Είναι χαρακτηριστικό πως η ιδιωτική δαπάνη για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι ανά μαθητή είναι κατά 44% μεγαλύτερη από τη δαπάνη του κράτους ανά μαθητή και αυτό το ποσοστό είναι πολύ μεγαλύτερο αν απομονώσουμε την τους μαθητές της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Λύκειο). [Psacharopoulos and Tassoulas, 2004]

Αυτή η κατάσταση βέβαια διαιωνίζεται αφού και οι εν λόγω φοιτητές θα προσφέρουν στα παιδιά τους ένα καλύτερο οικογενειακό υπόβαθρο και συνεπώς περισσότερες πιθανότητες για εισαγωγή σε περιζήτητες σχολές.

Ενδεικτικά παρατίθεται ο παρακάτω πίνακας που δείχνει τους πρωτοετείς φοιτητές στην Ελλάδα ανάλογα με το επαγγελματικό υπόβαθρο του πατέρα τους. Είναι εμφανές πως το επαγγελματικό υπόβαθρο του πατέρα στην Ελλάδα επηρεάζει σε πολύ μεγάλο βαθμό τη φοίτηση των παιδιών.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

academic year	Father's occupational status				
	White – collar worker	Farmer	Blue-collar worker	unemployed	Other (mainly pensioner)
1984-85	2.01	0.54	0.90	0.07	0.19
1985-85	2.08	0.49	0.93	0.11	0.15
1986-87	2.19	0.49	0.88	0.11	0.14
1987-88	2.13	0.54	0.94	0.12	0.16
1988-89	2.20	0.53	0.96	0.09	0.10
1989-90	2.14	0.46	0.97	0.17	0.25
1990-91	2.10	0.50	0.94	0.14	0.25
1991-92	2.19	0.45	0.88	0.20	0.24
1992-93	2.10	0.43	0.95	0.16	0.26
1993-94	1.95	0.43	1.04	0.13	0.20
1994-95	1.97	0.36	0.95	0.17	0.20
1995-96	2.06	0.35	0.84	0.11	0.18
1996-97	1.97	0.33	0.89	0.15	0.16
1997-98	2.01	0.31	0.85	0.14	0.15

Chryssakis and Soulis (2001)

Όπως επίσης σημαντική επιρροή ασκεί και το εκπαιδευτικό υπόβαθρο των γονέων (όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα).

ΠΙΝΑΚΑΣ 7

*Distribution of persons aged 18-24 according to their own educational level
and the educational level of their father*

Father's educational level	AEI students or graduates	TEI students or graduates	Other
Primary or less	13.1	26.9	47.1
Lower secondary	11.2	11.5	15.7
Upper secondary	38.7	46.3	26.2
TEI	9.5	6.0	3.5
AEI	27.4	9.3	7.5

Tsakloglou and Koutsambelas 2009

Επίσης σημαντικό είναι να ληφθούν υπόψη και κάποιοι ποιοτικοί δείκτες, όπως η υγεία. Είναι σαφές από τον παρακάτω πίνακα πως άτομα με τριτοβάθμια εκπαίδευση αναφέρουν καλύτερη υγεία και λόγω υψηλότερων εισοδημάτων, λιγότερο επιβλαβών για την υγεία εργασιών και σωστότερης ενημέρωσης. Αυτό συντελεί στην αύξηση του ιδιωτικού οφέλους των αποφοίτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ 8

Proportion of adults reporting good health, by level of education

	Below upper secondary education	Upper secondary education	Tertiary education
Austria	0,78	0,86	0,89
Belgium	0,64	0,80	0,85
Czech Republic	0,30	0,66	0,82
France	0,55	0,66	0,78
Greece	0,79	0,89	0,94
Ireland	0,81	0,87	0,88
Italy	0,54	0,71	0,80
Netherlands	0,69	0,80	0,87
Poland	0,50	0,64	0,78
Portugal	0,51	0,73	0,75
Sweden	0,77	0,79	0,86
Portugal	0,24	0,40	0,58

Sweden	0,42	0,50	0,74
OECD 2010			

Βέβαια υπάρχουν και ποιοτικοί δείκτες όπως το ενδιαφέρον για ζητήματα πολιτικής (υπάρχει αντίστοιχος πίνακας στο παράρτημα) που είναι δυνατόν να βοηθήσουν περισσότερο το σύνολο της κοινωνίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μελετώντας περισσότερο προσεκτικά και σε συνδυασμό μεταξύ τους τόσο τα θεωρητικά επιχειρήματα όσο και τα αποτελέσματα των εμπειρικών μελετών μπορούμε να καταλήξουμε σε κάποια συμπεράσματα σχετικά με το τι επικρατεί στην Ευρώπη των 27, σε μια περίοδο μάλιστα που έναντι των ανταγωνιστών της πρέπει να προτάξει το πλεονέκτημα του ανθρωπίνου δυναμικού που πηγάζει από την κοινωνία της γνώσης.

Έχοντας δεχτεί παραπάνω ότι η τριτοβάθμια εκπαίδευση συμβάλλει τα μέγιστα στην διαδικασία της ανάπτυξης (άρα περισσότερες θέσεις εργασίας, μεγαλύτερη ευημερία για όλους) μπορούμε να πούμε ότι το ποσοστό 1,3% του ΑΕΠ είναι μικρό συγκριτικά με άλλους τομείς της οικονομίας.

Η συνολική δημόσια δαπάνη για την τριτοβάθμια εκπαίδευση ως ποσοστό των συνολικών δημοσίων δαπανών καταλαμβάνει, κατά τη γνώμη μου, ένα όχι ευκαταφρόνητο ποσοστό. Αυτό που είναι εμφανές, πάντως, είναι ότι το κράτος μέσω των δημοσίων δαπανών έχει κατανοήσει, ως ένα βαθμό, την αναπτυξιακή αξία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και το γεγονός ότι μέσω αυτής μπορεί να αυξηθεί η ευημερία του συνόλου της κοινωνίας, όμως δε συμβαίνει το ίδιο με τους ιδιώτες που δε ρισκάρουν χρηματοδοτώντας την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την έρευνα. Σήμερα όμως που τα κράτη της Ε.Ε. αντιμετωπίζουν δημοσιονομικά προβλήματα πρέπει να συμβάλλει και ο ιδιωτικός τομέας της οικονομίας.

Προχωρώντας παραπέρα, βλέπουμε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των χωρών προτιμάει κατά ένα πολύ υψηλό ποσοστό την άμεση χρηματοδότηση στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και έπονται κατά πολύ η οικονομική ενίσχυση στους φοιτητές και η χρηματοδότηση σε μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και επιχειρήσεις. Συμπεραίνεται λοιπόν ότι δεν υπάρχει σχέση συνεργασίας και εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους-ιδιώτη-μη κερδοσκοπικών οργανισμών και επιχειρήσεων.

Συμπεραίνεται, επίσης, ότι στην Ευρώπη των 27 το μεγαλύτερο ποσοστό των συνολικών δαπανών για την τριτοβάθμια εκπαίδευση πηγαίνει στις δαπάνες του προσωπικού, έπειτα στις λοιπές τρέχουσες δαπάνες και τέλος στις κεφαλαιουχικές δαπάνες. Αυτό έχει μία λογική καθώς οι μισθοί των καθηγητών πρέπει να είναι υψηλοί γιατί δημιουργούν σημαντικές παραγωγικές μονάδες για την ανάπτυξη και ευημερία του κοινωνικού συνόλου. Βέβαια δεν πρέπει να υπάρχει πλεονάζον προσωπικό, τόσο εκπαιδευτικό όσο και συμπληρωματικό. Εντύπωση πάντως προκαλεί το εξαιρετικά μεγάλο ποσοστό που έχει η Ελλάδα στις κεφαλαιουχικές δαπάνες κάτι που δε δείχνει να αποτυπώνεται και στην πραγματικότητα και σημαίνει ενδεχομένως πως υπάρχει κακοδιοίκηση και σπατάλη. Συνδέοντας και με τα παραπάνω, που η Ελλάδα χρηματοδοτεί την τριτοβάθμια εκπαίδευση αποκλειστικά μέσω της κεντρικής διοίκησης βλέπουμε ότι δεν υπάρχει η κατάλληλοι γνώση και η

σωστή ενημέρωση και συνεργασία για να αξιοποιηθούν οι πόροι πιο αποτελεσματικά και δίκαια.

Βλέπουμε ακόμα ότι στην Ε.Ε. η ετήσια δαπάνη είναι, λογικά, μεγαλύτερη για τις βασικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες, ακολουθούν οι δαπάνες για έρευνα και ανάπτυξη και αρκετά πιο πίσω οι δαπάνες για συμπληρωματικές υπηρεσίες. Μέσα βέβαια στις συμπληρωματικές υπηρεσίες συμπεριλαμβάνονται η σίτιση και η στέγαση.

Συμπεραίνουμε λοιπόν πως δε λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα κι αυτό καθιστά τη χρηματοδότηση ανεπαρκή, λαμβάνοντας υπόψη ότι πολλοί φοιτητές προέρχονται από φτωχά εισοδηματικά στρώματα και δεύτερον ότι πολλές φορές σπουδάζουν μακριά από τον τόπο τους και είναι αναγκασμένοι να ζουν μόνοι τους.

Επίσης καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η Ε.Ε. είναι μοιρασμένη όσον αφορά τον τύπο της ιδιωτικής συνεισφοράς για την απόκτηση πρώτου τίτλου σπουδών μεταξύ ετήσιων διοικητικών τελών και ετήσιων διδάκτρων σπουδών, χωρίς να λείπουν και οι χώρες δεν έχουν ούτε ετήσια δίδακτρα ούτε υποχρεωτικές συνεισφορές. Με αυτό καταλαβαίνουμε ότι στο μεγαλύτερο μέρος της Ε.Ε. έχει καταστεί σαφές ότι το κράτος από μόνο του δεν μπορεί και προβαίνει σε διάφορες μορφές ανάκτησης του κόστους, ίσως για να κρατήσει και το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών σε ένα υψηλό επίπεδο.

Ακόμα επιβεβαιώνεται για μια ακόμη φορά τη μικρή συμμετοχή που έχουν οι ιδιωτικοί και διεθνείς φορείς στη δαπάνη για τη χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στην Ε.Ε. των 27 το μεγαλύτερο ποσοστό καλύπτουν οι δημόσιες δαπάνες και έπονται με ένα σημαντικό ποσοστό τα νοικοκυριά. Τα παραπάνω δε συμβάλλουν στην ισότητα του συστήματος και στη δίκαιη κατανομή καθώς τόσο οι ιδιωτικοί οργανισμοί όσο και οι διεθνείς, για παράδειγμα πολυεθνικές επιχειρήσεις, λαμβάνουν μεγάλο μερίδιο από την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη που δημιουργείται από την τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Ερχόμενοι σε ένα άλλο θέμα, βλέπουμε πως οι δαπάνες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι σαφώς μεγαλύτερες, τουλάχιστον διπλάσιες, σε σχέση με τις υπόλοιπες βαθμίδες εκπαίδευσης. Αυτό, κατά τη γνώμη μου, είναι έως ένα βαθμό λογικό καθώς και η ζήτηση και οι ανάγκες είναι μεγάλες. Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι εφόσον η υποχρεωτική εκπαίδευση είναι αναγκαία για οποιοδήποτε κράτος και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση φοιτούν λιγότεροι από ότι στην υποχρεωτική εκπαίδευση τότε, αφού οι δαπάνες είναι σχεδόν διπλάσιες, δεν είναι δυνατόν να καλύπτονται αποκλειστικά από το κράτος. Καθίσταται λοιπόν κατά τη γνώμη μου αναγκαία η επιβολή ανάκτησης του κόστους, με σαφή κοινωνικά κριτήρια. Αυτό δεν πρέπει να ισχύει για τις βαθμίδες της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, η οποία πρέπει να παρέχεται δωρεάν σε όλα τα παιδιά.

Το παραπάνω γίνεται πιο σαφές παρατηρώντας στα διαγράμματα 11α και 11β ότι οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης απολαμβάνουν στο μέλλον μεγαλύτερους μισθούς από τους απόφοιτους κατώτερων βαθμίδων. Συνεπώς γίνεται κατανοητό πως

δεν είναι απολύτως δίκαιο να πληρώνουν όλοι το ίδιο, μέσω της φορολογίας, για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Βέβαια χάρη στις εξειδικευμένες γνώσεις των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ωφελείται το σύνολο για αυτό πρέπει στη χρηματοδότηση να συμμετέχουν όλοι με κοινωνική δικαιοσύνη – κράτος (φορολογία), σπουδαστές, επιχειρήσεις (ιδιωτικός τομέας).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Μπορεί να θεωρηθεί πως οι προτάσεις μου για τη χρηματοδότηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν τρεις άξονες. Ο πρώτος είναι αυτός της συνεργασίας και εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους, νοικοκυριών και επιχειρήσεων. Ο δεύτερος αφορά την ισότητα και δικαιοσύνη του συστήματος και ο τρίτος αφορά τη μέγιστη αποδοτικότητα και την καλύτερη κατανομή των πόρων.

Είναι αλήθεια πως, όπως αναφέρει ο N. Barr στο βιβλίο του Financing Higher Education <<The days of central planning have gone.>>. [Financing Higher Education, N. Barr and Ian Crawford, 2004, Routledge, σελίδα 291]. Η διαμάχη μεταξύ κράτους και αγοράς θεωρώ πως είναι ξεπερασμένη και τη θέση της πρέπει να πάρει η καλύτερη δυνατή συνεργασία μεταξύ τους και η δημιουργία ενός είδους κοινωνικού συμβολαίου αμοιβαίας κατανόησης και εμπιστοσύνης.

Αρχικά πρέπει να διαχωριστεί η τριτοβάθμια εκπαίδευση από τις υπόλοιπες βαθμίδες οι οποίες προστατεύονται ένα κράτος από τον αναλφαβητισμό και παρέχουν στον καθένα τις βασικές γνώσεις που απαιτούνται. Σε αυτές τις βαθμίδες πρώτιστο και καθοριστικό ρόλο πρέπει να έχει το κράτος που οφείλει να χρηματοδοτεί αλλά και να παρέχει στα παιδιά τα απαραίτητα εφόδια που απαιτούνται σε μια ανταγωνιστική και παγκοσμιοποιημένη Ευρώπη.

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, όμως, τα πράγματα είναι διαφορετικά. Αρχικά, πρέπει να υπάρχει μια μεταβίβαση εξουσιών από το κεντρικό κράτος στις περιφέρειες όπου οι ευκαιρίες και τα προβλήματα είναι περισσότερο γνωστά και τα χρήματα αξιοποιούνται περισσότερο αποδοτικά. Ή α μπορούσαν τα κράτη- μέλη της Ε.Ε., μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, να κάνουν μια αναδιάρθρωση της γεωγραφικής κατανομής των Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης και οι περιφέρειες να έχουν, ανάλογα με τα τοπικά τους πλεονεκτήματα, κάποια ιδρύματα. Έτσι μειώνεται η σπατάλη αξιοποιούνται καλύτερα οι πόροι και επιτυγχάνεται ταυτόχρονα η αποκέντρωση.

Έπειτα, μια φορά το χρόνο, κράτος και αγορά πρέπει να συζητούν και να αποφασίζουν για το τι ανάγκες προβλέπεται να υπάρξουν τα μελλοντικά χρόνια. Βέβαια μια τέτοια διαδικασία πρέπει να είναι προσεκτική και να υπόκειται σε συχνές αναθεωρήσεις και βελτιώσεις. Έτσι θα γνωρίζουμε, για παράδειγμα, περίπου πόσους γιατρούς χρειαζόμαστε και δε θα σπαταλούνται οι πόροι για σχολές που δεν έχουν ανταπόκριση στην αγορά εργασίας (ούτε βέβαια θα δημιουργούνται απόφοιτοι που δύσκολα θα βρουν δουλειά).

Ακόμα, πρέπει να γίνει ένας διάλογος σχετικά με το πόσο κερδίζει το κράτος (κοινωνικό σύνολο), πόσο οι επιχειρήσεις και πόσο οι απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό πως για το όφελος του κοινωνικού συνόλου

δεν μπορεί να πληρώσει η αγορά και πρέπει να συμβάλλει το κράτος, για το υπόλοιπο όφελος, που είναι μετρήσιμο, πρέπει να συμβάλλει η αγορά και οι σπουδαστές. Είναι σαφές πως το κράτος δεν μπορεί από μόνο του να χρηματοδοτήσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την έρευνα, είναι, επίσης, σαφές πως οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κερδίζουν περισσότερα από αποφοίτους κατώτερων βαθμίδων και πως οι επιχειρήσεις λαμβάνουν μεγαλύτερα κέρδη εξαιτίας της ανάπτυξης που, όπως είπαμε και προηγουμένως, δημιουργείται.

Όσον αφορά, λοιπόν, τους φοιτητές, προτείνεται η ύπαρξη ετήσιων διδάκτρων με κάποιες προϋποθέσεις. Πρώτον, δε θα αντιστοιχούν στο συνολικό κόστος της εκπαίδευσης αφού δεν ωφελούνται μόνο αυτοί αλλά και το κοινωνικό σύνολο και οι επιχειρήσεις, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως. Δεύτερον, πρέπει να λαμβάνονται κοινωνικά κριτήρια που αφορούν το οικογενειακό εισόδημα των φοιτητών και να φτάνει έως τη μηδενική καταβολή διδάκτρων για τα πολύ χαμηλά εισοδήματα.

Διαφορετικά θα αποκλείονται ικανοί να φοιτήσουν αλλά ανήμποροι να πληρώσουν. Τρίτον πρέπει να υπάρχει επιβράβευση των συνεπών φοιτητών και αυτών που ξεχωρίζουν, καθώς έτσι αυξάνεται και η ποιότητα του συστήματος. Τέταρτον, για τους φοιτητές που ενδέχεται να αντιμετωπίζουν προσωρινές δυσκολίες πρέπει να υπάρξει μέριμνα χορήγησης φοιτητικών δανείων. Προτείνεται η ίδρυση ενός ταμείου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έρευνας που θα χορηγεί τέτοια δάνεια. Σε αυτό το ταμείο μπορούν να συμμετέχουν και ιδιωτικά κεφάλαια. Η συνεισφορά τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και την έρευνα πρέπει να είναι η χορήγηση χαμηλότοκων δανείων (για παράδειγμα στα 2/3 του μέσου ευρωπαϊκού επιτοκίου) με ευκολίες πληρωμής για τους φοιτητές, για παράδειγμα εξόφληση εφόσον ο απόφοιτος βρει δουλειά. Κι εδώ θα μπορούσε να υπάρξει μέριμνα για φοιτητές που ξεχωρίζουν για άνοδο της ποιότητας του συστήματος.

Όσον αφορά την αγορά προτείνονται τα εξής (πάντα σε συνεργασία με το κράτος): Πρώτον, να υπάρχει η δυνατότητα δημιουργίας ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτά θα πρέπει να πληρούν κάποιες πολύ αυστηρές προϋποθέσεις για να αποφευχθούν φαινόμενα υποβάθμισης της ποιότητας του συστήματος. Πρέπει να έχουν ένα υψηλό αρχικό κεφάλαιο και υγιή οικονομικά (ύπαρξη ικανών αποθεματικών), που να διασφαλίζουν την οικονομική τους βιωσιμότητα. Επίσης πρέπει να διασφαλίζονται το επίπεδο παρεχόμενων υπηρεσιών για να μην υπάρχουν κρούσματα δημόσιας ασφάλειας ή εμπαγμού του καταναλωτή. Ο έλεγχος των ιδιωτικών ιδρυμάτων θα μπορούσε να γίνεται μέσω του τρίτου πόλου μεταξύ κράτους και αγοράς που είναι η κοινωνία των πολιτών. Προτείνεται, δηλαδή, η δημιουργία μιας Ανεξάρτητης Αρχής που θα αποτελείται από φοιτητές, αποφοίτους, καθηγητές πανεπιστημίου, ανθρώπους των γραμμάτων, ανθρώπους της αγοράς η οποία να έχει και αποφασιστικό ρόλο. Πρόεδρό της θα πρέπει να είναι ένας άνθρωπος κοινής αποδοχής. Έτσι, λοιπόν, με τα Ιδιωτικά Πανεπιστήμια θα μπορέσει και το κράτος να αποσυμφορήσει τα δημόσια πανεπιστήμια, να προσφέρει ανταγωνιστικές υπηρεσίες σε σχέση με τα ιδιωτικά, να μειώσει ακόμα και τα δίδακτρα ή τη

φορολογία (που πληρώνει το κοινωνικό σύνολο) και να συμβάλλει στην ισότητα του συστήματος.

Δεύτερον, προτείνεται η ύπαρξη κάποιων ετήσιων διαγωνισμών έρευνας και τεχνολογίας, που θα λαμβάνουν χώρα στα πανεπιστήμια και θα χρηματοδοτούνται από τις επιχειρήσεις. Σε αυτό θα μπορούσαν να υπάρχουν και κάποια κίνητρα. Για παράδειγμα η επιχείρηση που θα χρηματοδοτήσει την καλύτερη προσπάθεια θα έχει φορολογικές ελαφρύνσεις για ένα χρόνο. Έτσι μπαίνουν στα ιδρύματα ιδιωτικά κεφάλαια που μάλιστα συμβάλλουν στην αναπτυξιακή διαδικασία.

Τρίτον για τα κρατικά ιδρύματα που θα δημιουργηθούν από εδώ και στο εξής προτείνεται το εξής: Πρώτον, να είναι αποκεντρωμένα, εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων, να αξιοποιούν τη δημόσια περιουσία και να αποτελούν μια πανεπιστημιακή ‘πόλη’ όπου οι φοιτητές θα έχουν καταλύματα και θα μένουν σε αυτή (χωρίς βέβαια να είναι υποχρεωτικό). Εκεί λοιπόν θα δημιουργηθεί αγορά. Πολλά καταστήματα, αλλά και πολυεθνικές επιχειρήσεις θα θελήσουν να εγκατασταθούν καθώς θα έχουν μια σταθερή και σίγουρη αγορά. Από τις συμβάσεις παραχώρησης και τα ενοίκια που θα προκύπτουν θα μπορούν τα ιδρύματα να έχουν κάποιους σημαντικούς πόρους. Αυτά τα ενοίκια δε θα πρέπει να είναι πολύ υψηλά και να επιβαρύνονται οι φοιτητές με υψηλές τιμές, πρέπει όμως να είναι σημαντικά καθώς οι εν λόγω επιχειρήσεις θα λαμβάνουν σημαντικά κέρδη από την εγκατάστασή τους σε μια τέτοια αγορά.

Άρα, λοιπόν, συγκεντρωτικά και ταυτόχρονα περιληπτικά οι προτάσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση που προκύπτουν από την παρούσα διπλωματική εργασία έχουν ως εξής.

- ❖ Διαχωρισμός της χρηματοδότησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από τις κατώτερες βαθμίδες.
- ❖ Αποκέντρωση και γεωγραφική αναδιάρθρωση των ΙΤΕ.
- ❖ Συμμετοχή στη χρηματοδότηση, αναλογικά, όσων καρπώνονται τα οφέλη από την τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- ❖ Ύπαρξη ετήσιων διδάκτρων, που δεν καλύπτουν το συνολικό κόστος και έχουν κοινωνικά κριτήρια.
- ❖ Δημιουργία ταμείου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και έρευνας, με συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων, για τη χορήγηση χαμηλότοκων και με ευκολίες πληρωμής δανείων σε φοιτητές που αντιμετωπίζουν προσωρινές δυσκολίες στην κάλυψη των διδάκτρων.
- ❖ Δημιουργία ιδιωτικών ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευση με έλεγχο των οικονομικών και της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών από Ανεξάρτητη Αρχή, με πρόεδρο κοινής αποδοχής.
- ❖ Ετήσιοι διαγωνισμοί έρευνας και τεχνολογίας με συνεργασία επιχειρήσεων και ιδρυμάτων και παροχή κινήτρων για τις επιχειρήσεις που συμμετέχουν και χρηματοδοτούν.

- ❖ Για τα νέα κρατικά ΙΤΕ να υπάρξει αξιοποίηση της κρατικής περιουσίας και δημιουργία μεγάλων “πανεπιστημιακών πόλεων” που θα αποτελούν ταυτόχρονα μια μεγάλη αγορά για προσέλκυση επιχειρήσεων και άρα είσπραξη εσόδων για κάλυψη αναγκών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Καταλήγουμε, λοιπόν, όπως ξεκινήσαμε. Δηλαδή να έχουμε μια χρηματοδότηση όσο το δυνατόν περισσότερο δίκαιη για όλους, περισσότερο αποδοτική και με συνεργασία κράτους, νοικοκυριών, κοινωνίας των πολιτών και αγοράς.

ΠΗΓΕΣ

- 1) Η ανώτατη παιδεία στην Ελλάδα, Ανδρέα Α. Κιντή, 1980, εκδόσεις Gutenberg
- 2) Θέματα ανώτατης παιδείας, Ανδρέα Α. Κιντή, 1997
- 3) Οικονομική της εκπαίδευσης, Γιώργος Ψαχαρόπουλος, 1999, εκδόσεις Παπαζήση
- 4) Δημόσια Οικονομική 1, Οι οικονομικές λειτουργίες του κράτους, Δ.Π. Καράγιωργα, 1979, εκδόσεις Παπαζήση
- 5) Το Σύνταγμα της Ελλάδος
- 6) Αριθμοί- κλειδιά της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη, Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού, Eurydice, Eurostat, έκδοση 2007
- 7) Τα συστήματα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ευρώπη, κέντρο ανάπτυξης εκπαιδευτικής πολιτικής ΓΣΕΕ, Ευρωπαϊκή και εθνική συνδιάσκεψη Φορέων και Εμπειρογνωμόνων, Δεκέμβριος 2004
- 8) Financing Higher Education, N. Barr and Ian Crawford, 2004, Routledge
- 9) OECD (2007), Understanding the Social Outcomes of Learning, OECD Publishing.
- 10) OECD (2008), OECD Reviews of Tertiary Education: Tertiary Education for the Knowledge Society, OECD Publishing.
- 11) Kelo, M., U. Teichler and B. Wächter (eds.) (2005), "EURODATA: Student Mobility in European Higher Education", Verlags and Mediengesellschaft, Bonn.
- 12) Education at a glance 2008, OECD
- 13) Education at a glance 2009, OECD
- 14) Education at a glance 2010, OECD
- 15) Περιοδικό Μεταρρύθμιση, Άρθρο Δημόσια και μη κρατικά Πανεπιστήμια, Τσακλόγλου Π., Ιούλιος 2006
- 16) Who Benefits from public Education in Greece? Evidence and Policy Implications, Manos Antoninis and Panos Tsakloglou, 2001

- 17) Education and Inequality in Greece. A Literature Review, Panos Tsakloglou and Ioannis Cholezas
- 18) Returns to investment in education: A further update, Psacharopoulos G. and Patrinos H.A., 2004
- 19) Achievement at the higher education entry examinations in Greece: A procrustean approach, Higher Education 47, Psacharopoulos G. and Tassoulas S., 2004
- 20) Distributional effects of public education transfers in Greece, Christos Koutsambelas and Panos Tsakloglou, 2009
- 21) Inequalities in access to University education: An approach to the official data, Chryssakis and Soulis , 2001
- 22) Ιδιωτικές αποδόσεις της εκπαίδευσης στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, Ιωάννης Χολέζας, Νοέμβριος 2005
- 23) www.europa.eu
- 24) www.oecd.org
- 25) www.eurostat
- 26) www.ecb.int
- 27) www.imf.org

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΚΩΔΙΚΟΙ ΧΩΡΩΝ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΠΙΝΑΚΑΣ 9

ΚΩΔΙΚΟΙ ΧΩΡΩΝ	
EU/EU-27 Ευρωπαϊκή Ένωση	EE Εσθονία
BE Βέλγιο	HU Ουγγαρία
FR Γαλλία	LV Λετονία
DE Γερμανία	LT Λιθουανία
IT Ιταλία	PL Πολωνία
LU Λουξεμβούργο	SK Σλοβακία
UK Ηνωμένο Βασίλειο	SI Σλοβενία
DK Δανία	CY Κύπρος
IE Ιρλανδία	MT Μάλτα
EL Ελλάδα	RO Ρουμανία
PT Πορτογαλία	BG Βουλγαρία
ES Ισπανία	TR Τουρκία
AT Αυστρία	NO Νορβηγία
FI Φινλανδία	LI Λιχτενστάιν
SE Σουηδία	(:) Μη διαθέσιμα δεδομένα
CZ Τσεχική Δημοκρατία	(-) Ανεφάρμοστο

Τυπολογία για τη διαβάθμιση των σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

ISCED 5A = Προπτυχιακές σπουδές
ISCED 5B = Μεταπτυχιακές σπουδές
ISCED 6 = Διδακτορικές σπουδές

Συγκεντρωτικός πίνακας συστημάτων πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΙΝΑΚΑΣ 11

ΧΩΡΑ Ε.Ε.	ΟΡΙΟ ΣΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΘΕΣΕΩΝ ΕΠΙΒΕΒΑΗΜΕΝΟ ΣΕ ΕΘΝΙΚΟ / ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ	ΟΡΙΟ ΕΠΙΒΕΒΑΗΜΕΝΟ ΑΠΟ ΤΑ ΙΑΡΥΜΑΤΑ ΒΑΣΕΙ ΤΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΤΟΥΣ	ΕΠΙΛΟΓΗ ΒΑΣΕΙ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ	ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΡΟΣΒΑΣΗ
Γαλλία Κοινότητα Βελγίου			Για ορισμένα τμήματα, όπως: πολιτικόν μηχανικών, οδοντιατρικής και ιατρικής, η εξέταση γίνεται από το ίδρυμα. Για την συνέχιση των σπουδών μετά τον διετή κύκλο candidat υπάρχει numerus clauses για την ιατρική και την ιατρική και η εξέταση γίνεται από το ίδρυμα	Για τα περισσότερα τμήματα
Ερμανόφρωνη Κοινότητα Βελγίου		Παιδαγωγική Ακαδημία. η πλειοψηφία των εγγεγραμμένων φοιτητών θα πρέπει να είναι πάντοτε βελγικής εθνικότητας		Για τα περισσότερα τμήματα
Φλαμανδική Κοινότητα Βελγίου			Για ορισμένα τμήματα, όπως: πολιτικόν μηχανικών και από το 1997 οδοντιατρικής, ιατρικής, ναυτικών επιστημών και ορισμένα μαθήματα καλών τεχνών, η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα ή από την κυβέρνηση	Για τα περισσότερα τμήματα
Δανία	Ιατρική & εκπαίδευση	Για τα περισσότερα τμήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα. Ειδικές απαιτήσεις ανάλογα με το βασικό μάθημα. Αν ο αριθμός των υποψηφίων υπερβαίνει τον αριθμό των θέσεων, η επιλογή γίνεται βάσει αποτελεσμάτων σχολείου και προηγούμενης εργασιακής εμπειρίας.	Δημοσιογραφία, φωτοδημοσιογραφία, σκηνοθεσία, μουσική	
Γερμανία	Γενικά δεν υπάρχει numerus clauses άλλα ακολουθείται μια διαδικασία επιλογής για ορισμένα τμήματα κοινή σε όλα τα κρατίδια	Σχεδόν όλες οι Πολυτεχνικές σχολές. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα.	Καλές τέχνες και επιστήμες φυσικής αγωγής. Επιλογή βάσει τεστ δεξιοτήτων	Για τα περισσότερα τμήματα

Ελλάδα	Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται βάσει εθνικής εξέτασης		Ορισμένα τμήματα καλών τεχνών, ξένων γλωσσών, μουσικής, αρχιτεκτονικής και αθλητισμού και στρατιωτικές σχολές	
Ισπανία		Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται βάσει εθνικής εξέτασης	Ορισμένα τμήματα καλών τεχνών, μετάφρασης ή διερμηνείας και αθλητισμού. Η επιλογή γίνεται βάσει τεστ δεξιοτήτων επιπρόσθετα στη εθνική εξέταση	
Γαλλία	Ιατρική & παραιατρικά επαγγέλματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα	Εφαρμόζεται σε ορισμένα γενικά μαθήματα σε ορισμένα ιδρύματα	Σε ορισμένα τμήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα βάσει σχολικών αποτελεσμάτων και συνέντευξης	Για τα περισσότερα τμήματα
Ιρλανδία	Ιατρική, οδοντιατρική, κτηνιατρική, αρχιτεκτονική & όλα τα τμήματα που οδηγούν σε ένα Bachelor of Education	Σε όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα βάσει αποτελεσμάτων με το πέρας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	Σε όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα βάσει αποτελεσμάτων με το πέρας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης	
Ιταλία	Ιατρική, χειρουργική, οδοντιατρική, κτηνιατρική, αρχιτεκτονική. Όλα τα τμήματα ειδίκευσης.	Ορισμένα πανεπιστημιακά τμήματα		Ορισμένα πανεπιστημιακά τμήματα
Αυστριακό	Εκπαίδευση δασκάλων προσχολικής & πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης			Άλλα τμήματα
Ολλανδία	Ορισμένα τμήματα που επιλέγονται κάθε χρόνο από την κυβέρνηση	Ορισμένα τμήματα: 4 πανεπιστημιακά και 15 ανώτατης επαγγελματικής εκπαίδευσης. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα	Για ορισμένα τμήματα απαιτείται ένας από Τους 4 συνδυασμούς θεμάτων: Πολιτισμός & Κοινωνία, Οικονομικά & Κοινωνία, Επιστήμη & Υγεία, Επιστήμη & Τεχνολογία. Η επιλογή γίνεται σε εθνικό Επίπεδο	Όλα τα τμήματα όπου παραδίδεται ένας από τους 4 συνδυασμούς

				Θεμάτων
Αυστρία		Όλα τα μη πανεπιστημιακά τμήματα	Όλα τα πανεπιστημιακά τμήματα Καλών Τεχνών	Για τα περισσότερα τμήματα
Πορτογαλία	Ο αριθμός των διαθέσιμων θέσεων προσδιορίζεται από τα ίδρυματα και εγκρίνεται από την κυβέρνηση	Όλα τα τμήματα έχουν έναν numerus clausus που καθορίζεται από το κάθε ίδρυμα βάσει του δυναμικού του.	Ορισμένα τμήματα μουσικής και Εκπαίδευσης δασκάλων προσχολικής & πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Η επιλογή γίνεται βάσει εξετάσεων που οργανώνονται από το ίδρυμα	
Φινλανδία	Οι προαπαιτούμενες απαιτήσεις καθορίζονται από την κυβέρνηση για κάθε γνωστικό τομέα	Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα. Στην περίπτωση των Πανεπιστημίων, βάσει σχολικών αποτελεσμάτων και/ή εισαγωγικής εξέτασης. Σε ορισμένους τομείς λαμβάνεται υπόψη και η επαγγελματική εμπειρία. Στην περίπτωση των Πολυτεχνείων. Η επιλογή γίνεται βάσει σχολικών αποτελεσμάτων, επαγγελματικής εμπειρίας & εισαγωγικής εξέτασης	Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα.	
Σουηδία	Όχι μέγιστο όριο για τον αριθμό των εγγραφών αλλά μέγιστο όριο για την οικονομική υποστήριξη	Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα. Ειδικές απαιτήσεις ανάλογα με το κύριο αντικείμενο και εάν ο αριθμός των αιτούντων υπερβαίνει τον αριθμό των διαθεσίμων θέσεων, η επιλογή γίνεται στη βάση των σχολικών αποτελεσμάτων & των αποτελεσμάτων σε ένα εθνικό, πανεπιστημιακό τεστ δεξιοτήτων, άλλα τεστ & επαγγελματική εμπειρία	Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα. Ειδικές απαιτήσεις ανάλογα με το κύριο αντικείμενο και εάν ο αριθμός των αιτούντων υπερβαίνει τον αριθμό των διαθεσίμων θέσεων, η επιλογή γίνεται στη βάση των σχολικών αποτελεσμάτων & των αποτελεσμάτων σε ένα εθνικό, πανεπιστημιακό τεστ δεξιοτήτων, άλλα τεστ & επαγγελματική εμπειρία	
Ηνωμένο Βασίλειο	Κάθε ίδρυμα συμφωνεί σχετικά με τους αριθμούς	Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται από	Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα	

(Αγγλία & Ουαλία, Βόρεια Ιρλανδία)	- στόχους από κοινού με τις υπηρεσίες που χρηματοδοτούν. Δεν υπάρχει απόλυτο δριο για τον αριθμό φοιτητών, εξειρουμένης της ιατρικής, της οδοντιατρικής και της εκπαίδευσης μεταξύ 1964 των δασκάλων	το ίδρυμα	μα	
Ηνωμένο Βασίλειο (Σκωτία)	Αριθμός – στόχος τίθεται για κάθε ίδρυμα	Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα	Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα	
Βουλγαρία	Ο αριθμός των θέσεων καθορίζεται σε ένα κεντρικό επίπεδο. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα και εξαρτάται από τον αριθμό των θέσεων που διατίθενται κεντρικά			
Τσεχική Δημοκρατία	Η κυβέρνηση καθορίζει τον αριθμό των από το κράτος χρηματοδοτούμενων θέσεων και το ίδρυμα έχει τον τελικό λόγο για τον αριθμό των διαθεσίμων θέσεων	Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται βάσει αποτελεσμάτων σε μια εξέταση με το πέρας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και μιας διαδικασίας εισαγωγής που καθορίζεται από το ίδρυμα. Για ορισμένα τμήματα απαιτείται μόνο η εξέταση που πραγματοποιείται με το πέρας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.	Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται βάσει αποτελεσμάτων σε μια εξέταση με το πέρας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και μιας διαδικασίας εισαγωγής που καθορίζεται από το ίδρυμα. Για ορισμένα τμήματα απαιτείται μόνο η εξέταση που πραγματοποιείται με το πέρας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.	
Εσθονία	Ο αριθμός των από το κράτος χρηματοδοτούμενων θέσεων αποφασίζεται σε κεντρικό επίπεδο	Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται βάσει αποτελεσμάτων μια κρατική εξέταση με το πέρας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και/ή μιας διαδικασίας εισαγω-	Όλα τα τμήματα. Η επιλογή γίνεται βάσει αποτελεσμάτων σε μια εξέταση με το πέρας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και μιας διαδικασίας εισαγωγής που καθορίζεται από το ίδρυμα. Για ορισμένα τμήματα απαιτείται μόνο η εξέταση	

		γής που καθορίζεται από το ίδρυμα	που πραγματοποιείται με το πέρας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.	
Κύπρος		Όλα τα πανεπιστημιακά μαθήματα. Η επιλογή γίνεται βάσει εξέτασης που θέτει το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού		
Αστονία	Αριθμός θέσεων επιδοτούμενων από το Κράτος οι οποίες έχουν αποφασιστεί σε κεντρικό επίπεδο	Όλα τα μαθήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα βάσει επίδοσης σε μια εξεταση πρόσβασης ή των αποτελεσμάτων εξετάσεων στο τέλος β/θμιας εκπ/σης	Για ορισμένα μαθήματα καλών τεχνών η επιλογή γίνεται βάσει εξέτασης πρόσβασης κι ενός τεστ δεξιοτήτων	
Αιθουαναία	Το ίδρυμα ορίζει τον αριθμό των θέσεων που χρηματοδοτούνται από το κράτος και υπόκειται στην έγκριση από το Υπουργείο Εκπαίδευσης & Επιστήμης	Όλα τα μαθήματα. Η επιλογή γίνεται βάσει αποτελεσμάτων εξετάσεων στο τέλος β/θμιας εκπ/σης	Για ορισμένα μαθήματα γλώσσας, καλών τεχνών, νομικής και Η.Υ. η επιλογή γίνεται από τα ίδρυματα βάσει αποτελεσμάτων εξετάσεων στο τέλος β/θμιας εκπ/σης κι ενός τεστ δεξιοτήτων	
Ουγγαρία	Η Κυβέρνηση ορίζει τον αριθμό των θέσεων που χρηματοδοτούνται από το κράτος	Όλα τα μαθήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα		
Μάλτα		Όλα τα μαθήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα βάσει γενικών απαιτήσεων πρόσβασης και ειδικών επιτέδων για την εξέταση MATSEC και υπόκειται στους διαθέσιμους πόρους	Όλα τα μαθήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα βάσει γενικών απαιτήσεων πρόσβασης και ειδικών επιτέδων για την εξέταση MATSEC και υπόκειται στους διαθέσιμους πόρους	
Πολωνία	Μαθήματα ιατρικής (περιορισμένος αριθμός θέσεων οριζόμενων από το	Όλα τα μαθήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα βάσει εισαγωγή-	Όλα τα μαθήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα βάσει εισαγωγή-	

	Υπουργείο Υγείας)	εισαγωγικής εξέτασης, συνέντευξης, τεστ δεξιοτήτων, βαθμού απολυτηρίου	κής εξέτασης, συνέντευξης, τεστ δεξιοτήτων, βαθμού απολυτηρίου	
Σλοβενία	Αριθμός θέσεων προσδιορισμένος από τα ίδρυμα και εγκεκριμένος από την Κυβέρνηση	Όλα τα μαθήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα βάσει βαθμού απολυτηρίου ή αποτελεσμάτων εξετάσεων στο τέλος β/θμιας εκπ/σης ή αποτελεσμάτων εξετάσεων σε ειδικά θέματα	Ορισμένα μαθήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα βάσει ενός τεστ δεξιοτήτων	
Σλοβακία		Όλα τα μαθήματα. Η επιλογή γίνεται από το ίδρυμα με εισαγωγικές εξετάσεις		

Πηγή: [Τα συστήματα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ευρώπη, κέντρο ανάπτυξης εκπαιδευτικής πολιτικής ΓΣΕΕ, Ευρωπαϊκή και εθνική συνδιάσκεψη Φορέων και Εμπειρογνωμόνων, Δεκέμβριος 2004, σελ. 63-69]

ΠΙΝΑΚΑΣ 12

Proportion of adults expressing interpersonal trust, by level of education

	Below upper secondary education	Upper secondary education	Tertiary education
Austria	0,38	0,51	0,56
Belgium	0,30	0,41	0,57
Czech Republic	0,28	0,38	0,43
Denmark	0,59	0,76	0,88
France	0,14	0,26	0,43
Greece	0,16	0,25	0,26
Hungary	0,22	0,22	0,36
Italy	0,28	0,38	0,44
Netherlands	0,51	0,63	0,77
Poland	0,17	0,24	0,42
Portugal	0,15	0,20	0,32

Slovak Republic	0,21	0,27	0,26
Spain	0,35	0,38	0,54
Sweden	0,61	0,60	0,82
United Kingdom	0,34	0,46	0,57
<i>OECD average</i>	0,34	0,42	0,53
<i>EU average</i>	0,32	0,41	0,54

OECD 2010

ΠΙΝΑΚΑΣ 13*Proportion of adults expressing interest in politics, by level of education*

	Below upper secondary education	Upper secondary education	Tertiary education
Austria	0,45	0,63	0,83
Belgium	0,34	0,45	0,69
Czech Republic	0,13	0,16	0,29
France	0,41	0,47	0,69
Greece	0,26	0,32	0,44
Ireland	0,33	0,51	0,60
Italy	0,27	0,42	0,67
Netherlands	0,50	0,73	0,83
Poland	0,36	0,46	0,64
<i>OECD average</i>	0,34	0,47	0,63
<i>EU average</i>	0,34	0,47	0,63

OECD 2010

